

Kutatási jelentés eredményességi vizsgálatról

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium egyedi pedagógiai rendszerének vizsgálata

---

*„Másképp nem tanulhatom meg, hogy hogy kell
élni a szabadsággal, csak ha szabadságban élek.”*

Végzett Tanodás diák

2019. június 17.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	3
2. Dokumentumelemzés	6
A kutatás célja és módszere	6
1. rész: Az emberkép mint motivációs bázis	6
2. rész: A felelősség és légkör fogalma.....	10
Innovatív elemek a Tanoda pedagógiai programjában.....	13
3. Empirikus vizsgálat	15
Statisztikai diagramok	15
A pedagógiai cél-és eszközrendszer összhangja a pedagógiai gyakorlattal	16
Életkor szerinti különbségek:	17
Pszicho-szociális dimenziók.....	23
Továbbtanulás és szakmaválasztás	25
4. A kérdőív és a fókuszcsoportos beszélgetések további elemei.....	28
A Tanoda szerepe a diákok énképének kialakításában	28
Stáb működése, tanárok egymás közti kapcsolata.....	28
Kiközösítés	29
Tanoda-ézés	30
5. Javaslatok mérőeszköz fejlesztésre	32
Szisztematikus adatgyűjtés.....	32
Pályakövetés.....	32
Reflektív kérdőívek felvétele	32
Iskolai marketing és külső értékelés.....	32
Kérdőív és alapmegoszlás.....	34
Fókuszcsoportos beszélgetések és interjúk – idézetek és gyakorlatok eredményei	39
Első interjú – ebben a tanévben érkezett tanulók	39
Második interjú – érettségi előtt álló diákok	41
Interjú végzett diákokkal	43
Interjú tanárokkal.....	45

Címlapkép forrása: BTAG honlapja

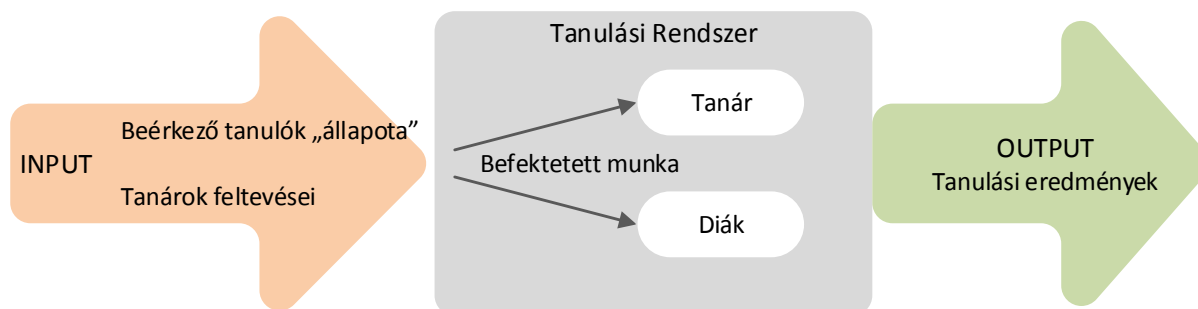

1. Vezetői összefoglaló

Az Expanzió Humán Tanácsadó Kft. **Mérés-értékelési koncepció a Belvárosi Tanoda eredményes működésének láthatóvá tételére** c. projektjének harmadik, egyben záró ütemét az elvégzett vizsgálatok eredményeinek szintetizálásával és a további mérésekkel kapcsolatos javaslatokkal zárjuk.

A mérési-értékelési koncepció az alábbi értékelési modellen alapulva kíván információt szolgáltatni a Belvárosi Tanoda tanulási rendszerének bevalásáról:

1. ábra - Mérés-értékelési koncepció

Forrás: Expanzió Kft., saját szerkesztés

A jelentés alapja:

- **Dokumentumelemzés:** a Tanoda pedagógia programjában deklarált nevelési-oktatási célok és eszközrendszer vizsgálata.
- A Tanoda diákjaival és **pedagógusaival felvett interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések.**
- A Tanoda diákjai által április 10-26-ig terjedő időszakban 71 teljes egészében kitöltött, **online kérdőív** alapmegoszlásai, a különféle háttérváltozók mentén történő csoportosítása és összefüggésvizsgálatok.
- A 2019 június 12-én lezajlott **szakmai fórum**, mely a kutatási eredmények meghívott vendégekkel közös értékelését tűzte ki célul. Az ott elhangzott kutatási prezentáció elérhető az alábbi linken: https://prezi.com/gaie1biassvf/?utm_campaign=share&utm_medium=copy

Az interjú és fókuszcsoportos kérdések, továbbá a kérdőív tartalmi elemei a pedagógiai programhoz kapcsolódóan alakítottuk ki, a személyes beszélgetések során kapott válaszok pedig a kérdőív véglegesítését támogatták. Az írott pedagógiai koncepció fontosabb elemeit összevetettük az interjúk során feltárt tanári önképpel és a diákok visszajelzéseivel.

A kutatás során a legfontosabb célunk a belső működés koherenciájának, a pedagógiai célkitűzések és a pedagógiai gyakorlat (diákok nézőpontja vs tanárok nézőpontja és leírt célok) összevetése volt, valamint a tanári kar, azaz a stáb működésének vizsgálata (egyéni felelősségvállalás és csoportmunka egyensúlya; tanárok mentálhigiénéjének figyelemmel követése; tudásmegosztás, innovatív működés). A kérdőívben vizsgáltuk a Tanoda hatását négy pszicho-szociális dimenzió mentén:

- mentálhigiénés státusz,
- életvezetési kompetencia,
- szociális készségek,
- pályaválasztási érettség és célorientáltság.

Az egyes kérdéscsoportok szerint indexeket képeztünk, melyeket összevetettünk az általános és Tanoda-specifikus háttérváltozókkal. Az eredmények értékelése során figyelembe vettük a pedagógiai program dokumentumelemzése, a személyes interjúk és a kérdőív Tanoda-specifikus válaszainak eredményeit.

A **dokumentumelemzés** során megállapítottuk, hogy az intézmény egyedi sajátossága mind a Pedagógiai programban, a tanári-tanulói nézetek terén, mind a gyakorlat területén megjelennek olyan, az emberség lényegéhez tartozó jellemzők (humánspecifikus egzisztenciálék), mint a *szabadság, felelősség, értékmegvalósítás*.

A Tanodában a nevelés és oktatás egyensúlyban és integráltan jelenik meg, az oktatási célok nem alkotnak „zárványt”, hanem a személyiség speciálisan emberi jellemzőinek kibontakozását szolgálják. Ehhez a Tanodának tudatosan reflektált, fejlesztett eszközrendszere van, aminek alapja az intézményben töltött idő, a tanulás céltudatos, értékmegvalósítási lehetőségként való értelmezése. Ez mintegy rehabilitálja és katalizálja a korábban elakadásokkal, kudarcokkal küzdő személyiséget.

A kognitív-affektív ellentétpár felől megközelítve: az iskolai klíma teszi lehetővé a kitűzött célok elérését. Ennek a klímának sok összetevője van, egy mégis kiemelkedik közülük a Tanodás diákok visszajelzései alapján: az **elfogadás**.

A fogalom kontextualizálása során azt látjuk, hogy az elfogadás, az egyéni szabadság megélése, az egyéni igények nagyobb térnyerése nem csupán öncélú individualizmus, hanem olyan alap, melyre a konstruktív életvitel, a társadalom szempontjából fontos értékmegvalósítás épülhet.

Ami a konkrét eredményeket illeti, **szembeötlő a feltárt koherencia a pedagógiai program, a gondolkodás és a cselekvés között** a tanulók és a tanárok körében.

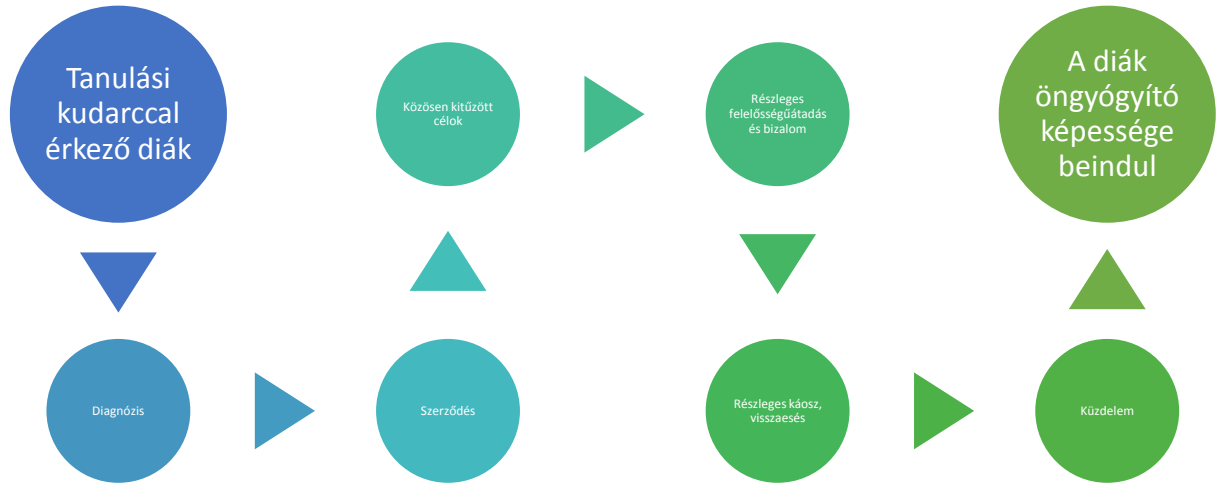
Az empirikus vizsgálat 71 kitöltése lényegében teljes lekérdezést jelent. A minta eloszlása arányosnak tekinthető: az érettségiző korosztályok (két év múlva 15%, idén 24%, jövőre 30%, már érettségizett 30%) szempontjából. Erős pozitív visszajelzés, hogy négyfokú skálán 3,5-ös átlag született a támogatással kapcsolatban, amit a Tanoda nyújt a célok eléréséhez.

Az *életkor háttérváltozója* szerinti bontás egyértelművé teszi, hogy a Tanodát, az ott kapott segítséget a nagyobb „rálátással”, élettapasztalattal rendelkező tanulók magasabb pontszámmal értékelik. Ezt egészíti ki a **Tanodában töltött évek száma szerinti bontás**, amiben szignifikáns összefüggés mutatható ki abban, hogy **akik hosszabb ideje vannak kapcsolatban a Tanodával, azok úgy ítélik meg, hogy több támogatást kaptak a Tanodától**. Ennél talán még fontosabb az a szintén szignifikáns összefüggés, hogy **a Tanodában töltött évek számával javul a mentálhigiénés státusz**, míg egyéb, nem Tanoda-specifikus háttérváltozók esetében semmilyen markáns összefüggés nem voltak kimutatható.

A pedagógiai program egyik mondata kulcsfontosságú a Tanoda-modell megértésében:

„Minden, amit leírtunk egy élő, létező iskola mindennapjai alapján készült, mindent kipróbáltunk, és csak olyasmi szerepel a tantervben, ami iskolánkban működik, és bevált.”

2. ábra - Belvárosi Tanoda pedagógiai programjának összefoglalása

Forrás: Expanzió Kft., saját szerkesztés

2. Dokumentumelemzés

A kutatás célja és módszere

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium pedagógiai programjának kvalitatív, induktív¹ és összehasonlító tartalomelemzése, illetve az így nyert adatok mentén javaslatok megfogalmazása a megrendelő felé.

A gyorsjelentés alapján már egyértelművé vált a koherencia a pedagógiai program tartalmi elemei és a Tanoda pedagógiai gyakorlata, valamint a tanárok és a tanulók nézetrendszere között. Jelen tartalomelemző kutatás célja részleteiben vizsgálni ezt az összhangot, koherenciát, ill. megerősíteni azon elemeket, melyek ezt fenntarthatóvá teszik, növelik, és a fellépő kockázatokat csökkentik.

A dokumentumelemző kutatás két fázisból áll. Az *első részben* a gyorsjelentés megállapításai alapján képzett, kérdésként is megfogalmazott kutatói koncepció szempontjából értékeljük a Belvárosi Tanoda pedagógiai programját, ill. fogalmazunk meg javaslatokat.

A *második részben* a Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium (BTAG)², a Zöld Kakas Líceum, Mentálhigiénés Szakgimnázium, Gimnázium és Általános Iskola (ZK)³, valamint a Miskolci Magister Gimnázium (MMG)⁴ és a Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium (SZTG)⁵ pedagógiai programja kerül összehasonlításra abból a szempontból, hogy két fogalom: a **felelősség** és az **iskolai légkör** milyen gyakorisággal, milyen kontextusban, jelentéskörrel fogalmazódik meg bennük.

A **pedagógiai program** tartalmában a jogszabályok által meghatározott dokumentum⁶, melyben mégis az iskola autonómiája jelenik meg: az intézmény a helyi iskolahasználók igényeinek megfelelően alakítja ki nevelő-oktató munkájának kereteit.⁷

Kutatásunkban a Belvárosi tanoda Alapítványi Gimnázium pedagógiai programjának első részét vizsgáltuk, a helyi tantervvel foglalkozó részig (1-46. o.).

1. rész: Az emberkép mint motivációs bázis

A tanulók értékelése szerint a Tanoda abban segíti őket, hogy a tanulás, az érettségi egyre inkább egy eszközzé válhat a személyes célokért vállalt szabad és felelős cselekvésben. A felelős, aktív cselekvőképesség megélése pedig a személyiség kiteljesedésének nevezhető (9., 12. o.).

¹ Az induktív módszer itt azt jelenti, hogy a kutató egy előzetesen meglévő koncepciót akar igazolni vagy elvetni az adott dokumentum elemzésével. Itt a koncepciót három olyan megállapítás képi, melyeket a kutató a gyorsjelentés lényeges megállapításainak kiemelésével alkotott.

²<http://beltanoda.hu/pedprog/Pedprog2018.06.pdf>

³<http://www.zoldkakas.hu/wp-content/uploads/zold-kakas-liceum-ped-prog.pdf>

⁴<http://www.miskolcimagistergimnazium.hu/index.php/dokumentumok>

⁵http://sztg.info/download/pp_2015.pdf

⁶ Jogszabályi háttere a Nemzeti köznevelési törvény (2011.évi CXCV. törvény) és a 20/2012. (VIII.31) EMMI rendelet.

⁷ Baráth Tibor: Iskolafilozófia és pedagógiai program, <http://www.staff.u-szeged.hu/~barath/tanulm/BT-IFPP.htm>

A gyorsjelentésnek azon adatai alapján – miszerint az életkorral (6. o.), a Tanodában töltött évekkal (7. o.) és az érettségi időtávtalában (8. o.) egyre inkább nő a személyiségfejlesztéssel kapcsolatos célok értékelése – levonható az a következtetés, hogy a Tanodában a pedagógiai célrendszer határozottan nevelési és oktatási dimenziókra bontható. A két területet a pedagógiai programban foglaltak alapján szétválasztani nem lehet, de egyértelmű, hogy az oktatási célok eszközként szerepelnek a krízisintervenció, a személyiségfejlesztés, a nevelő tevékenység céljainak megvalósításához.

Kutatói megközelítésben a gyorsjelentés alapján levonható fenti következtetések azért lényegesek, mert többször tapasztalható, hogy egy iskola (vagy pedagógia) a társadalmilag meghatározott célrendszerből (vö. munkaerő-piaci igények) vezeti le a tanulóról alkotott képet, és ennek alapján határozza meg a nevelő-oktató tevékenység feladat körét (pl. ösztönző-reguláló énrész stimulálása⁸).

A Tanoda esetében a pedagógiai programban a nevelési és oktatási célok mögött a humanisztikus egzisztencialista filozófia és pszichoterápia antropológiájához⁹ köthető emberkép körvonalai rajzolódnak ki az olyan fogalmak használatával, mint a *személy, szabadság, felelősség, értelmes feladatok, érték*.

Ebből következően az látszik, hogy a Tanoda nevelő-oktató munkája, céljait egy olyan emberképből vezeti le, melynek felmutatása, megvalósítása nemcsak a társadalmi elvárásoknak való megfelelés, hanem a személy által megélt különféle szituációkban rejlő lehetőségek szabad megvalósítása a motivációs bázisa.

Kérdés, hogy a pedagógiai programban mennyire válik reflektálttá az az emberkép, mely lehetővé teszi a pedagógiai eszközök hatékony, célszerű és egységes alkalmazását, a tanulók holisztikus, antropológiai megalapozottságú motivációs bázisát.

A Belvárosi Tanoda pedagógiai programjában nem áll össze egységes, reflektált antropológiává az emberrel, a személlyel kapcsolatos kulcsfogalmak használata. Sokszor a funkcionalitás kontextusában kerülnek említésre, pl. „értelmes feladat, felelősség”, vö. 9-10. o. és összefoglalás és 1.2, 2.2 pont. Ez az emberkép, ha nem is szisztematikusan reflektált, ha nem is filozófiai mélységeiben kifejtett, de a Tanoda nevelési céljaiból visszafejthető: a szabadon cselekvő ember képe, aki felelősséget tud vállalni önmaga kibontakoztatásáért, de önmagát is valami nagyobb jó eszközének tekinti, és ezzel túllép önmagán, korunk öncélú individualizmusán, és kapcsolódik az objektív (társadalmi) értékek világához.

Egyértelmű, hogy a pedagógiai program alkotói minden világnézeti elkötelezettségtől, pedagógiai irányzattól, ideológiától távol akarják tartani az iskolai élet megalapozását. De kérdésként felmerül, hogy egy konkrét, reflektáltabb emberkép eredményesebbé tehetné-e a Tanoda pedagógiai és oktatómunkáját.

⁸Bábosik István: Neveléstudomány

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_nevelesmellet/ch09s13.html

⁹Jelentős képviselőik pl. Ludwig Binswanger (1881-1966). Viktor E. Frankl (1905-1997). Erich Fromm (1900-1980).

Javaslatok

Javasolható, hogy képzés keretében vagy belső teammunka során a BTAG munkatársai szakember vezetésével explicit módon dolgozzák ki, kössék forrásokhoz, filozófiai, pszichológiai, terápiás szakirodalomhoz¹⁰ azokat az antropológiai elveket, hátteret, ami alapján a tanulókra, mint szabad, értékmegvalósításra képes személyekre tekintenek, és ezt dolgozzák be pedagógiai programjukba.

Ennek célja az, hogy hatékonyabbá teszi, mintegy kévébe fogja a konkrét pedagógiai eszköztárat, a célirányos innovációhoz ad alapot; továbbá a Tanoda pedagógiai programjában fragmentumokban megjelenő emberképre történő részletesebb filozófia-antropológiai-pszichológiai reflexió segíthet a tanároknak egyéni szinten is, a segítő beszélgetések során a növendékek lehetőségeinek, tehetségterületeinek feltárásában, és a kibontakoztatás előmozdításában.

3. ábra Test, szellem, lélek önkonstrukciója - Gulyás Péter előadásában

Forrás: BTAG

Fenntartható innováció

A gyorsjelentés másik fontos eredményének tekinthető, hogy feltárta, melyek azok a területek, amelyek a lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás okai lehetnek, és melyek azok a pedagógiai eszközök, amelyek ezt a Tanodában eredményesen megakadályozhatják. A közoktatásban kialakuló tanulási és személyes gátlások, elakadások oldását szolgáló innovatív pedagógiai elemek kialakítása a Tanoda közösségének intenzív, alulról jövő innovációs tevékenységének, sűrű belső kommunikációs hálójának köszönhető.

¹⁰ Pl. Egzisztenciális pszichológia irányzatok: <https://www.facebook.com/Egzisztenci%C3%A1lis-Pszichol%C3%B3gia-291386501369132/>

Kérdés, hogy ez az innovációs tevékenység milyen mértékben kerül reflexióra a Tanoda pedagógiai programjában, hogy az innováció a Tanoda mindennapi életének, így eredményességének is része maradjon.

A pedagógiai program említi, hogy a Tanoda szervezete kilépett a kísérleti fázisból, a bevált jó gyakorlatok hosszú távon is alkalmazható módszerré, sőt átadható modellé érlelődtek (13. o.). Azonban többször megjelenik egy folyamatos hanyatlástörténetre való utalás is. Egyre nehezebb háttérrel, egyre súlyosabb problémákkal érkező tanulókról van szó a pedagógiai programban (16. o.). Feltételezhetően ennek is volt köszönhető a program (ill. a kerettanterv) 2018-as megújítása. Azonban az egyre „nehezedő” helyzetre válaszként adható intenzívebb innovációs tevékenységről a Tanoda pedagógiai programjában és más szabályzóiban (pl. SZMSZ) sem lehetett olvasni.

Érthető, hogy a szervezeti életút dinamikája szerint a kiérlelt megoldásokkal a Tanoda most egy bizonyos „innovációs nyugvás” állapotába került. Még nem jelentkezett akkora kényszerítő erő, ami rendszerszintű innovációs folyamatokat generálna. De a dokumentumból kiderül, hogy ezekre szükség lesz, hiszen „egyre rosszabb állapotban” kerülnek a tanulók a Tanodába, így igény is jelentkezik az innovációs folyamatok és a hozzájuk rendelt erőforrások programszerű reflexiójára, facilitálására.

„Gyorsan és dinamikusán változó iskolát kell csinálni a XXI. században.”

Gulyás Péter, BTAG igazgató

Javaslatok

Érdemes lehet olyan stábot felállítani, amelyik feladata a helyi szinten keletkező innovációk feltárása, azokhoz erőforrások rendelése, a folyamatok monitorozása, és a kisebb körben bevált újítások rendszerszintre emelése. Ennek a stábnak működését pedig a pedagógiai programban vagy más szabályzóiban érdemes rögzíteni.

Krízisintervenció

A gyorsjelentés visszajelzést ad arról, hogy a tanulók kockázatnak élik meg, hogy az „új tanodások” által behozott és az intézményben megjelenített problémák egyelőre gyengébb mentálhigiénés státusz negatív referenciakeretként szolgálhatnak (12. o.). A kérdőíves vizsgálatok eredményének tükrében elmondható, hogy a Tanoda közössége sikeresen küzd meg ezzel a jelenséggel, hiszen a Tanodában töltött évek nyomán a mentálhigiénés státusz erősödik¹¹.

Azonban kérdésként merül fel, hogy a Tanoda pedagógiai programja mennyiben reflektál arra a jelenségre, hogy az erősebb és gyengébb mentálhigiénés státuszú tanulók szoros kapcsolatban állnak egymással, és ez bizonyos esetekben negatív referenciakeretként hathat.

A pedagógiai program részletesen foglalkozik a belépők nehéz háttérével, elakadásaival, egyszóval krízishelyzetével (16. o.). A krízishelyzetből eredményesen kilábalók a tanrend, a változó csoportbeosztások okán gyakran találkozhatnak olyanokkal, akik még ebben az állapotban vannak.

¹¹ Az Expanzió Kft. által használt mérőeszköz szerint.

Továbbá a dokumentum többször hivatkozik a kortárskapcsolatok fontosságára, mint a Tanoda légkörének egyik meghatározó elemére (pl. 19. o.), ill. utal arra, hogy a kortárs önségítés fontos szerepet kap az iskolában (30. o.).

Javaslatok

A pedagógiai programban több reflexiót, bővebb kifejtést igénylő terület lehet a kortárskapcsolatok új útjainak (önsegítő csoport, diák pár stb.) kidolgozása.

A krízissel kapcsolatos elméleti és gyakorlati, mentálhigiénés jellegű képzések, tréningek tanároknak és diákoknak egyaránt segíthetnek a fenti problémák, kockázatok kezelésében.

Az éves mentálhigiénés státuszmérések pedig pozitív referenciakeretként szolgálhatnak, egyértelmű visszajelzést adhatnak a tanulóknak fejlődésükről, megerősödésükről. Fontos lenne többféle területen idősoros méréseket alkalmazni szakemberek és validált kérdőívek segítségével (pl. reziliencia-tesztek, logo-tesztek az élet értelmességébe vetett hittel kapcsolatban), majd vizualizálni, visszajelezni a tanulók számára az „öngyógyítás” vagy „önkonstrukció” útján elért eredményeiket.

2. rész: A felelősség és légkör fogalma

A *pedagógiai célkitűzések* teljesülése közül a legmagasabb értéket (3,6/4) a kérdőíves vizsgálatban az önállóság és felelősségtudat kapta, ill. a tanári és tanulói csoportos és páros interjúkban is kiemelkedő témaként jelenik meg. A tanároknál a személyes és közösségi felelősségvállalás megosztásának arányosságáról ír a gyorsjelentés, míg a tanulók esetében a deklarált pedagógiai célok megvalósulásával kapcsolatban.

A *pedagógiai eszközök* közül a Tanoda légkörét nevezték egyik legfontosabbnak a tanulók a kérdőívekben és a fókuszcsoportban is.

A pedagógiai programok általános bemutatása, összehasonlítása

Az intézmények kiválasztásának szempontja az volt, hogy az összehasonlító dokumentumelemzés alapja olyan középiskola pedagógiai programja legyen, mely alapítványi fenntartású, de pedagógiai iskolához (Waldorf, Montessori) nem kötődik, lehetőleg alternatív kerettanterve legyen (ez a BTAG és a ZK esetén valósul meg), ill. hátránykompenzáló, az állami oktatásból kimaradt tanulókat részesítse előnyben felvételi eljárása során (ez mindhárom intézményre igaz). Továbbá szociológiai szempont volt a fő- vagy nagyvárosi elhelyezkedés. A Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium, mint egyházi fenntartású intézmény pedagógiai programjának bevonása azért történt, mert a kérdőíves vizsgálatokban ez az intézmény is részt vett.

Az általános összehasonlító részben egy alapvető területet említünk, amiben a Tanoda pedagógiai programja különbözik a többi vizsgált intézményétől.

Egyértelműen láthatóvá vált, hogy a Tanoda pedagógiai programja deskriptív jellegű, vagyis egy már működő modellt, több esetben megvalósult célrendszerrel ír le. Gyakran használja a „tapasztalataink szerint” kifejezést, ill. konkrétan is utal arra, hogy a programban leírtak megélt tapasztalatokat rögzítettek.

A Tanoda pedagógiai programjának fontos kiegészítése a honlapon található „Beltan program” c. prezentáció. Érthető és jó megoldás, hogy a csak procedurálisan változtatható, statikus pedagógiai program mellett, a XXI. századi kihívásokra rugalmasan reagáló iskola létrehoz egy olyan dokumentumot, amely minden szereplő számára naprakészen tudja összefoglalni az intézménnyel kapcsolatos fontos információkat, amelyeknek sok esetben a pedagógiai programban lenne helye.

A többi intézmény nem használja ezt a modellt, hanem inkább preskriptív, előíró módon fogalmaz, a jövőben megvalósítandó célokat mutat be, sorol fel.

2012-es EMMI rendelet egyértelművé teszi, hogy milyen tartalmi elemeknek kell megjelennie a pedagógiai programban, de ezek strukturálását a helyi szintre bízza. A kiválasztott iskolák pedagógiai programjai a tartalmi elemeket szabadon rendezik, így struktúrájuk eltérő. A strukturális összetetésnek emiatt nincs jelentősége, így a pedagógiai programok tartalmi szempontból kerültek elemzésre.

A felelősség

A „felelősség” fogalmának számtalan megközelítése ismert a filozófia különféle szakterületein (etika, antropológia, nevelés- és társadalomfilozófia). Jelen kutatásban a harmadik bécsi pszichoterápiás iskola, a Viktor E. Frankl¹² által alapított logoterápia és egzisztenciaanalízis nézőpontját vesszük fel, így a felelősségvállaláshoz mint olyan egyéni magatartáshoz viszonyulunk, mely egy-egy *objektíven* adott szituációban az egyénnek kínál fel szubjektív értékmegvalósítási lehetőséget, aminek felfedezése után a személy immár felelőssé válik annak megvalósításáért. E nézőpont célja – a Tanoda törekvéseivel összhangban – az individuális (személyes érdekek) és a *kollektív* (társadalmi érdekek) értékrendek összehangolása a személy cselekvésében: ez egyben a *személyes szabadság* megélésének feltétele is, hiszen az egyén valami individuálisan felfedezett objektív értékért vállal felelősséget.

A felelősség kifejezést és azok különféle összetételeit, ragozott alakjait a BTAG 39 oldalon 11 alkalommal, a ZK 42 oldalon 25 esetben, a MM 72 oldalon 14 alkalommal említi, míg a SZTG 39 oldalas dokumentuma 8 esetben. Tartomelemzésünk legérdekesebb szempontja a felelősségnek a fenti, egzisztencialista megközelítéséből és a szó etimológiából indul ki: *Ki a felelős? Ki felel? Ki egy-egy helyzetben a megkérdezett?*

Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a különféle dokumentumokban a felelősség kire vonatkozik, kié a felelősség:

1. táblázat - A felelősség kifejezés megjelenése a vizsgált dokumentumokban

Ki a felelős?	BTAG	ZK	MMG	SZTG
Tanuló	4	5	11	7
Tanár, pedagógus	4	18	2	
Intézmény/csoport	3	1	1	
Egyéb, pl. szülő vagy nem meghatározható		1		1
Összes említés	11	25	14	8

A fenti táblázat eredményei és a fókuszcsoportos interjúk alapján a Tanodában a „felelősség” jelentése az általános, „tanodás” léghőmérséklet megteremtéséből, az értékrend képviseléséből részt vállaló tevékenység, ami tanárok, tanulók és a szervezet között arányosan oszlik meg.

Továbbá a felelősségnek ezt a jövőbe mutató, a „van” és a „kell” feszültségéből kiinduló valamilyen megvalósítandó cél, érték megvalósítása iránt vállalt elköteleződést is kiolvashatjuk a dokumentum szóhasználatából, különösen a bevezetőből és a pedagógiai alapelveket bemutató részből, hiszen az

¹²Az *Értelmes élet jegyében Viktor E. Frankl (1905–1997) munkássága* – A Viktor Frankl Zentrum Wien kiadványa alapján szerkesztette Sárkány Péter, fordította: Kalocsai-Varga Éva: https://uni-eszterhazy.hu/public/uploads/final_591973cbe6ccf.pdf

egész tanodai nevelést rendszerbe fogja a személyesen megválasztott cél, érték megvalósítása, melynek eszköze úgy az érettségi, ahogy a társadalmilag konstruktív életvitel.

Ki kell emelni, hogy a stábmunka részletezésénél három alkalommal (32., 35., 37. o.) említi a dokumentum a felelősséget, melynek során a közösségi döntések és felelősségvállalások jelentőségét hangsúlyozza. Ezzel nemcsak egy – alternatív – iskolavezetési modellt ismertet a pedagógiai program, hanem mintegy biztosítékot nyújt a pedagógus védelmére az egyes döntések következtében fellépő személyes felelősség túlterhelő, kiegészítő erősítő hatásától.

A másik két iskola dokumentumát elemezve megállapítható, hogy ZK esetében a felelősség kérdése egyértelműen a tanárok irányába tolódik, hangsúlyosan ők a felelősek valamiért, pl. az értékelés elveinek kialakításáért (38. o.) vagy a tanulócsoporthoz tartozó diák tanulási útjának menedzseléséért (16. o.). Egy esetben itt is megjelenik az iskolai alapértékek megvalósításában való részvétel, mint a felelősségvállalás módja (21. old.). Továbbá a szó jelentésmezeje inkább a „számonkérhetőség, feladatellátás, munkaköri kötelesség” szinonimájaként jelenik meg, mintha a kötelesség valamilyen döntés vagy esemény után válna fontossá a következményekért vállalt felelősséggel. Ez a jelentésadás érthető – a ZK pedagógiájának egyik alapelemét jelentő – resztoratív szemlélet tükrében, ahol a konfliktusok vagy negatív tettek, események után helyre kell állítani, jóvá kell tenni az eredeti rendet.

A MMG hangsúlyosan a tanulók felelősségéről ír pedagógiai programjában, aminek a nevelés nyomán sok területen (életvezetés, önszabályzó tanulás, munkaerő-piaci elhelyezkedés) kell majd realizálnia. Itt is a pedagógiai részcélokat egységbe fogó emberideál képe rajzolódik ki a döntéseiért felelősséget vállaló ember koncepciójában (16. o.). Rokonságot mutat viszont a MG programja ZK-éval, amikor a felelősséget többször a tettek vagy egy-egy döntés következményeinek viseléséként értelmezi (16. o., 68. o., 70. o.).

A Szent Gellért Gimnázium pedagógiai programjában a felelősség a tanuló felelősségtudataként jelenik meg, mint kialakítandó személyiségvonás, tulajdonság, kompetencia. (Egy kivételt képez a szülők kártérítési felelőssége).

A légkör

Az iskolai légkör, klíma kutatása mindig is a neveléstudomány érdeklődési területei között szerepelt, hiszen felvethető a kérdés, hogy a tanulók mérhető teljesítményére az összetett iskolai hatásrendszernek milyen befolyása lehet. Ezt a komplex egyedi szervezeti jellemzőt metaforikusan klímának, légkörnek nevezi a neveléstudomány, legáltalánosabban a szervezet tagjaiban kialakuló érzésként írható le, ami az egymással és a fizikai környezettel való interakció során alakul ki. A legfrissebb kutatások e területen a témát a tehetség gondozással összekapcsolva a kreativitást elősegítő iskolai klímára koncentrálnak.¹³

A pedagógiai eszközök közül a Tanoda légkörét nevezték egyik legfontosabbnak a tanulók a kutatási gyorsjelentés alapján a kérdőívekben és a fókuszcsoporthoz is. Ennek megfelelően a BTAG pedagógiai programjában 39 oldalon 15 esetben említi, míg a ZK 42 oldalon egyetlen esetben sem említi, a MM 72 oldalon 6 alkalommal redundanciákkal említi a légkör fogalmát, míg a SZTG 39 oldalas dokumentuma 4 esetben hozza a fogalmat.

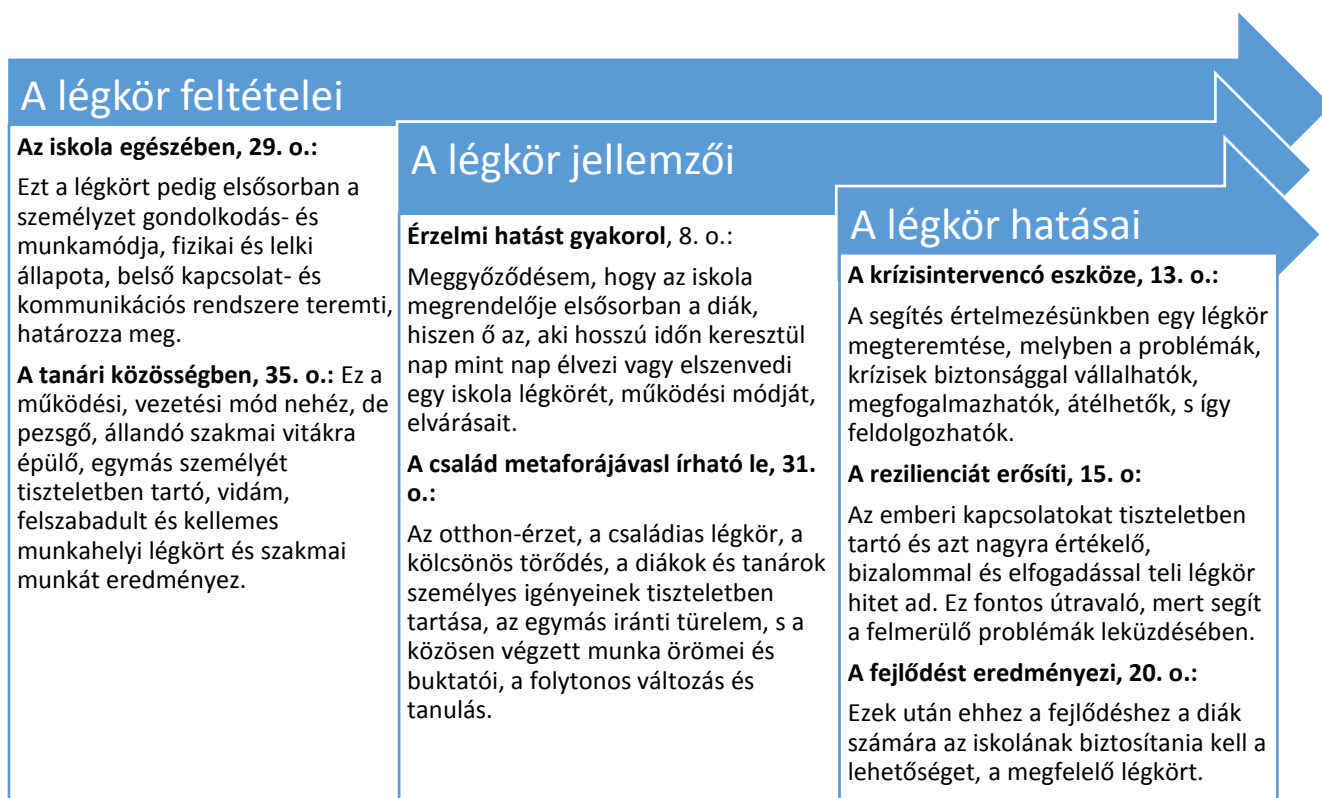
¹³ Dr. Péter-Szarka Szilvia: Kreatív klíma – a kreativitást támogató légkör megteremtésének iskolai lehetőségei http://tehetseg.hu/sites/default/files/geniusz_muhely/3peterszarka_6onl.pdf

Az eredményekből látszik, hogy a Tanoda dokumentációja foglalkozik legtöbbször az iskolai légkörrel. A Tanodában a légkörrel kapcsolatos mondatok három csoportban tematizálhatók:

- a megfelelő légkör kialakulásának feltételei,
- az (elvárt) légkör jellemzői és
- a tanulóra gyakorolt hatásai, szerepe (ld. ábra).

A tanodás életút mindhárom fázisában (krízisoldás, fejlődés elindulása, kibontakozás) szerepet játszik a légkör.

4. ábra - a Tanodai légkör a dokumentációk alapján

Forrás: BTAG Pedagógiai programja alapján, Expanzió Kft, saját szerkesztés

A légkört a Tanoda Pedagógiai programja mindig az iskola egészére jellemzően használja, míg más intézmények az osztályközösség légkörét tárgyalják, nem térve ki arra, hogy ezt milyen átfogóbb, szervezeti tényezőknek kellene befolyásolni.

Innovatív elemek a Tanoda pedagógiai programjában

- Szakirodalmi tájékozottság
- EU-s irányelvek beemelése (életen át tartó tanulás, kulcskompetenciák)
- Konstruktivista pedagógiai megközelítés

- Problémaalapú tanulás és projektpedagógia
- Fejlesztő értékelés
- Egyéni és rugalmas tanulási utak biztosítása
- Kísérletező tanári műhelyként való működés, saját innovációk bevezetése
- Saját alternatív kerettanterv:
  - kimeneti fókusz a tartalomorientáltság helyett
  - rugalmasan elrendezett, választási lehetőséget kínáló, igény szerint csökkentett tananyag
  - kreditrendszer

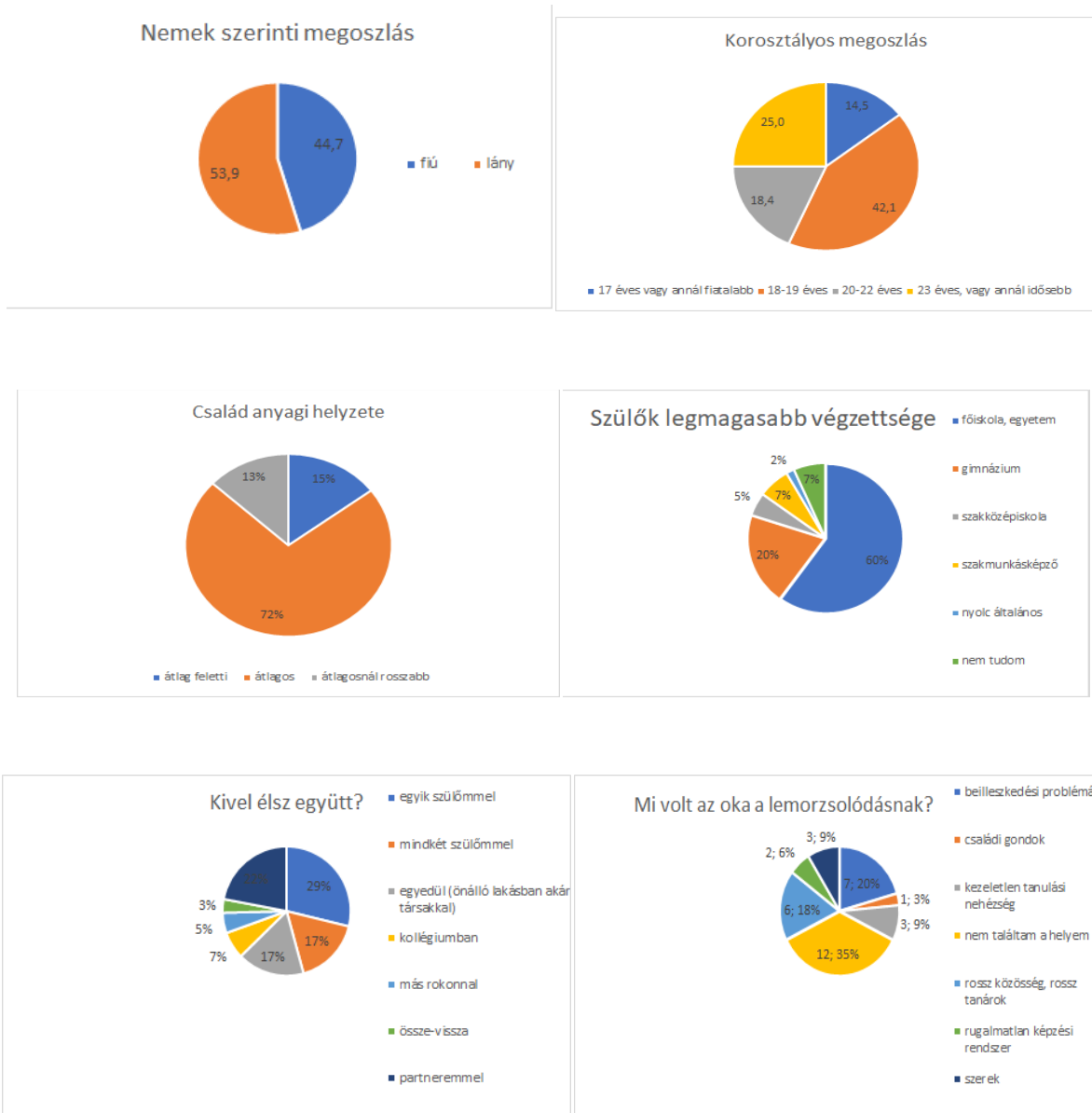
Kép forrása: BTAG honlapja

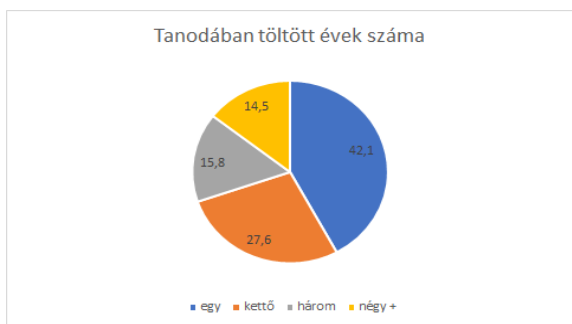
3. Empirikus vizsgálat

Az empirikus kutatás kérdőívének első és utolsó része a háttérváltozókat tartalmazta, melyeket Tanoda-specifikus és általános kérdésekre osztottunk. Az általános háttérváltozók kitöltése nem volt kötelező, de a minta 85%-ától kaptunk választ.

Statisztikai diagramok

5. ábra - Legfontosabb statisztikai diagramok

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A kitöltők a jelenleg a Tanodába járó és a maximum 3 éve érettségizett diákok voltak. Körükben lényegében teljes populációs lekérdezést tudtunk végezni, néhány kitöltetlen vagy félbe hagyott kérdőív volt csak. Az egyes kérdések kiértékelését mindig az adott kérdésblokk teljes kitöltői között végeztük el, az összefüggésvizsgálatokat SPSS program segítségével elemeztük.

A kutatási kérdések három nagy csoportba sorolhatók:

1. Tanoda pedagógiája

- mennyire kap segítséget a deklarált pedagógiai célok elérésében
- mely pedagógiai eszközök hasznosak

2. Pszicho-szociális jellemzők

- Életvezetési kompetenciák (egészségtudatosság, én-hatékonyság érzése, problémahelyzetek kezelése, személyes értékek, tanulással kapcsolatos készségek)
- Pályaválasztási érettség, célorientáltság
- Szociális készségek, társas kapcsolatok
- Mentálhigiénés státusz (depresszió vs étellel való elégedettség)

3. Jövőkép

- jövőbeli tervek
- szakmaválasztás motivációja

A pedagógiai cél-és eszközrendszer összhangja a pedagógiai gyakorlattal

A kérdőív összeállítását megelőzte a pedagógiai program áttekintése és a fókuszcsoportos beszélgetések és interjúk felvétele. Ennek kapcsán igyekeztünk feltérképezni a Tanoda által deklarált pedagógiai célokat, és a kérdőívben azokra kértünk visszajelzést a diákoktól.

A pedagógiai programban expliciten megjelenő cél:

- a diákok **önálló életvezetésre, tanulásra és munkára képes** fiatalokká váljanak
- komplex ifjúságsegítő modell

„A legfontosabb pedagógiai célként a helyes énkép, a felelősségérzet és az önálló életvezetés kialakítása fogalmazható meg, míg a fő oktatási cél az érettségire való felkészítés.”

E célok elérésében részfeladatokat is megfogalmaz a program, melyekre a kérdőívben tételesen rákérdeztünk.

2. táblázat - Kivonat a kérdőívből: Fejlesztési területek

Megítélésed szerint mennyire kapsz / kaptál segítséget a Tanodában az alábbi területeken (1 – egyáltalán nem; 4 – teljes mértékben)!

Fejlesztési területek	Kapott pontok átlaga 4-es skálán
a korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása	3,5
problémamegoldási készségeim fejlesztése	3,4
tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételire való felkészülés	3,5
a megfelelő önértékelés elősegítése, az önbizalom fejlesztése	3,4
önállóságom és felelősségtudatom fejlesztése	3,6
az életfeladatok (pl. pályaválasztás) megoldására való felkészülés	3,3
a társadalmi normák elfogadása, (önfeladás nélküli) beilleszkedés	3,5
összes kérdés átlaga	3,5

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A fenti táblázatból jól látható, hogy (4-es skálán mérve) magas pontszámot kapott mindegyik pedagógiai célkitűzés teljesülése a mindennapi gyakorlatban. A legmagasabb pontszámot az *önállóság és felelősségtudat fejlesztése* kapta (3,6), ehhez képest mondható csak alacsonyabbnak a legkisebb pontszámot kapott *pályaválasztás és életfeladatokra való felkészítés* (3,3). **Az összes kérdés átlaga 3,5 pont**, igen kicsi szórással.

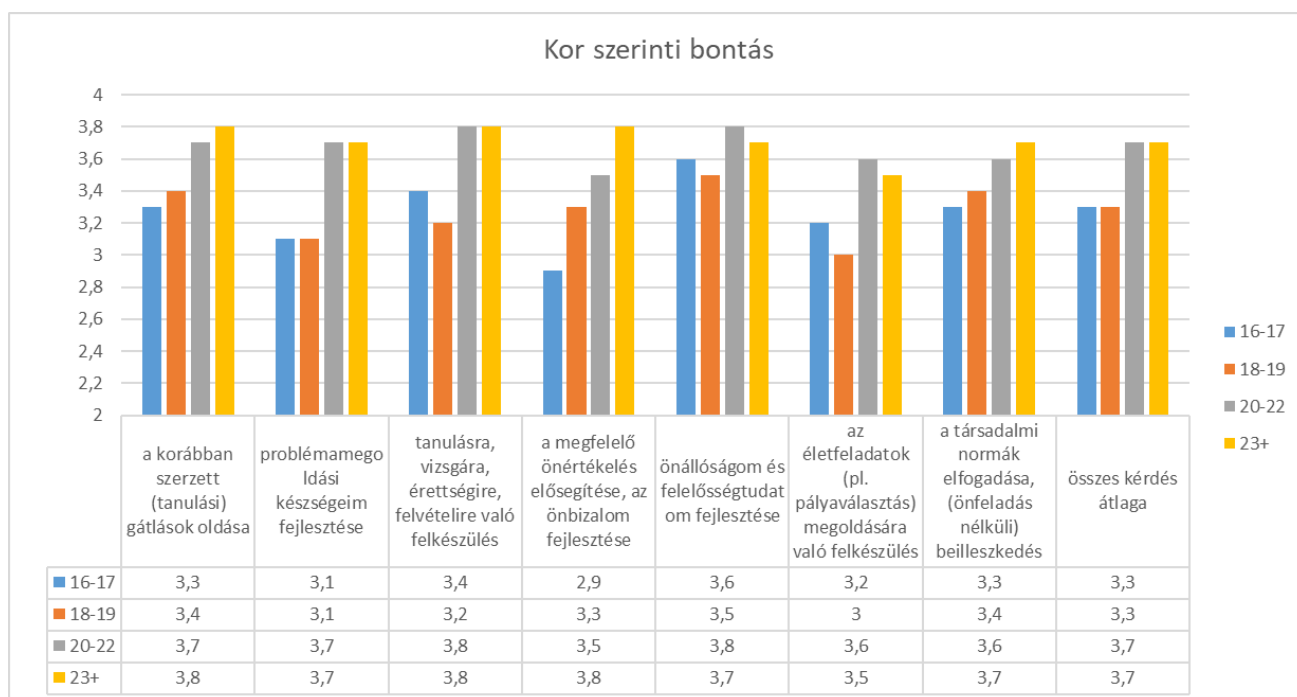
Az alábbiakban a Tanoda-specifikus háttérváltozók szerinti elemzéseket mutatjuk be. Az összefüggésvizsgálat alig néhány esetben mutatott szignifikáns eltéréseket, az általános háttérváltozók szerint pedig egyáltalán nem. Az elemzések azonban így is egyértelmű mintázatot adnak. Azokat a különbségeket jelezzük, ahol valamely háttérváltozó szerinti bontásban nagyobb (legalább fél szórásnyi) különbség figyelhető meg.

Életkor szerinti különbségek:

- A Tanodába frissen belépő 16-17 éves diákok a kitöltés eredménye szerint még kevésbé érzik, hogy kapnak fejlesztést *a megfelelő önértékelés és önbizalom kialakításához*.
- A 18-19 évesek, akik átlagosan 1,6 éve vannak a Tanodában és idén vagy jövőre szeretnének érettségizni, a többi értékhez képest alacsonyabbra pontozták a *tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételire való felkészülést*.
- 20 év fölött az életkor növekedésével egyértelműen nőnek az átlagos pontszámok is. **A 20-22 évesek éppen a *tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételire való felkészülés* és a *problémamegoldási készségek fejlesztése* terén szignifikánsan magasabb pontszámot adnak**, mely 15%-ban magyarázó erejű (*a számításokat lásd a mellékletben*).

- A 23 évesek és annál idősebbek az eddig említett mindhárom készséget jóval feljebb pontozták és kimagasló pontszámot kapott a *korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása* is.

6. ábra - Kor szerinti bontás

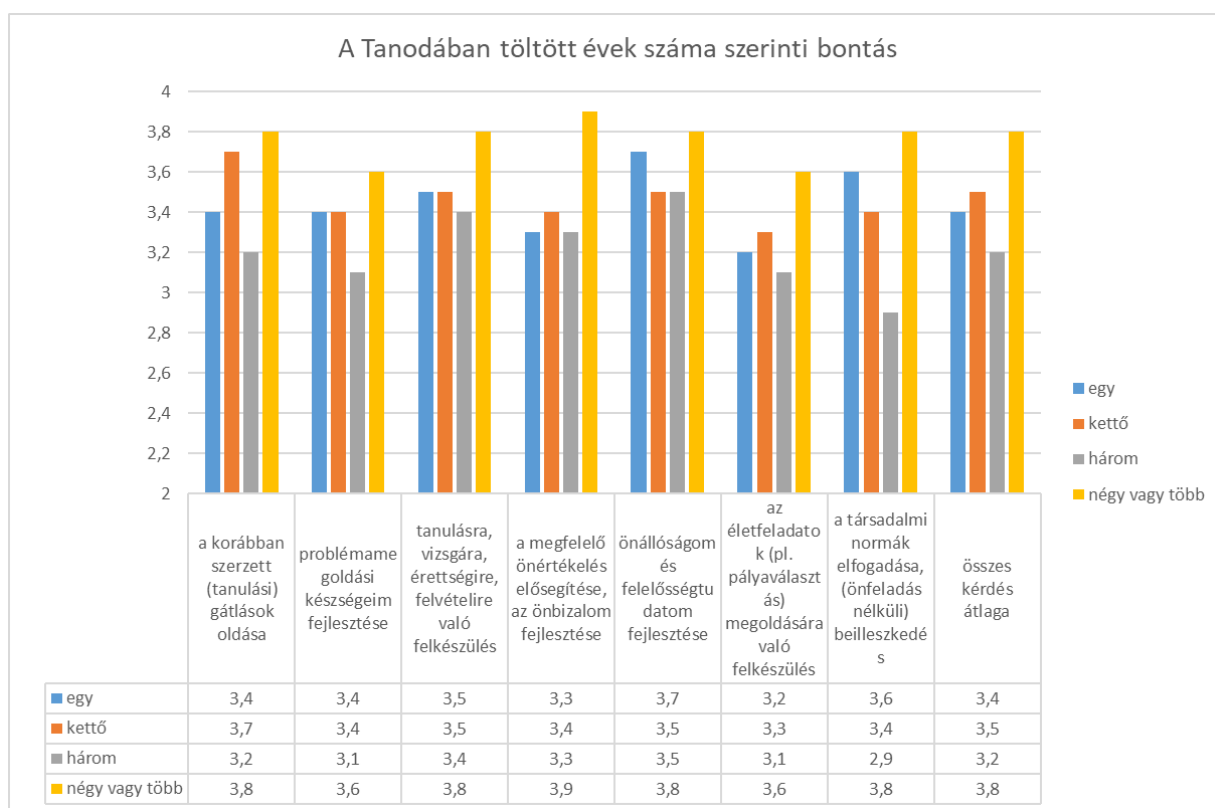

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A Tanodában töltött évek száma szerint az átlag pontszámoktól jelentős eltérést a három és ennél több évet ott tanuló diákoknál látható.

- A három éve(t) tanuló diákok szignifikánsan alacsonyabbra pontozták a *korábban szerzett (tanulási) gátlások oldásában* és a *társadalmi normák elfogadása, (önfeladás nélküli) beilleszkedés* terén kapott segítséget.
- A négy vagy több évet a Tanodában töltött diákok (jellemzően érettségizettek és idősebbek) kimagasló pontokat adtak három területen: *korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása; tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételre való felkészülés; megfelelő önértékelés és önbizalom kialakítása.*

7. ábra - Tanodában töltött évek száma szerinti bontás

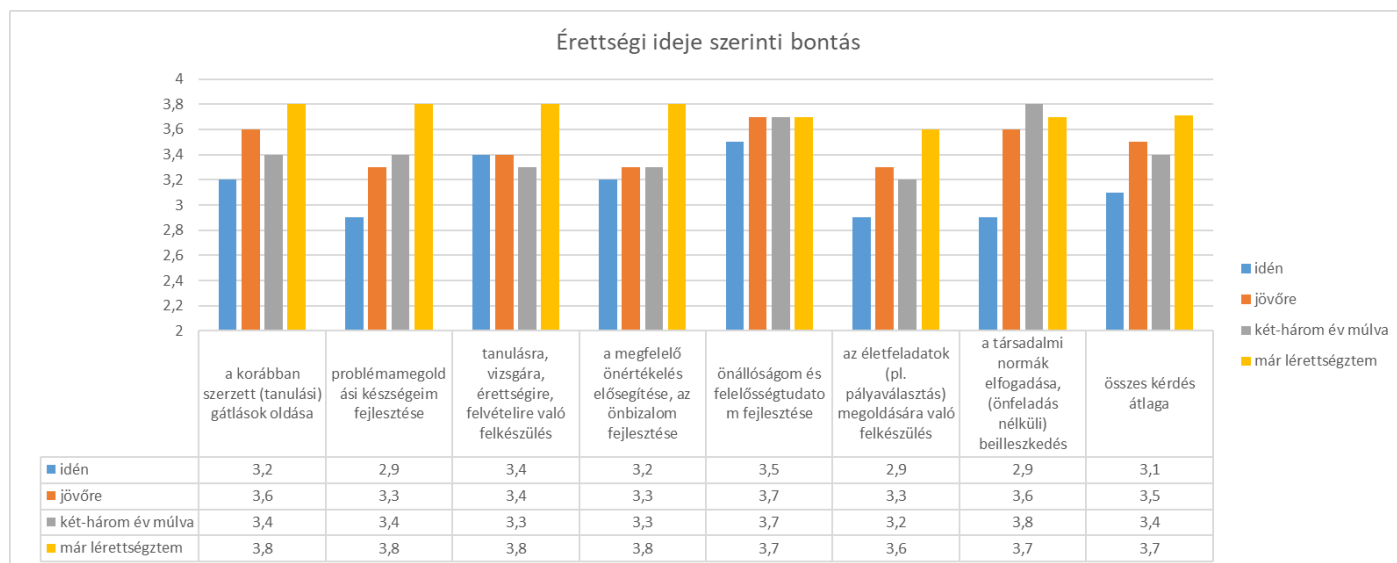

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

Ha az **érettségi ideje** szerint vizsgáljuk a különbségeket, akkor hasonló mintázat rajzolódik ki.

- Az érettségire idén készülő diákok (átlagosan két éve vannak a Tanodában és átlagéletkoruk 19 év) jelentősen alacsonyabb pontszámokat adtak három területen: *a korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása; problémamegoldási készségek fejlesztése; a társadalmi normák elfogadása, (önfeladás nélküli) beilleszkedés.*
- A már leérettségizett diákok (átlagosan 2,9 évet töltöttek a Tanodában és átlagéletkoruk 25 év felett van) ugyanazt a négy területet emelték ki, mint a Tanodában hosszabb időt eltöltő és idősebb diákok: *korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása; problémamegoldási készségek fejlesztése; tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételire való felkészülés; megfelelő önértékelés és önbizalom kialakítása.*

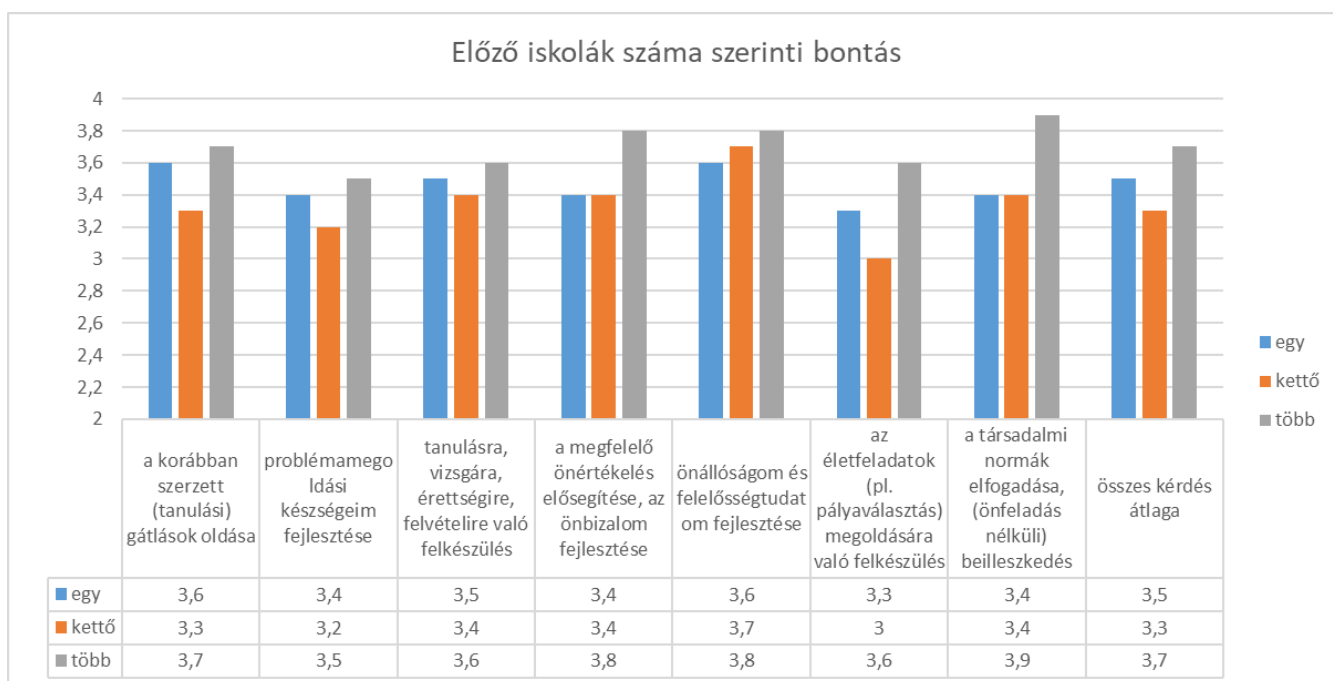
8. ábra - Érettségi ideje szerinti bontás

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

Ha az **előző iskolák számát** vizsgáljuk háttérváltozóként, akkor azok a diákok térnek el adott pontszámaikban felfelé, akik három vagy annál több iskolába is jártak, mégpedig két területen: *a megfelelő önértékelés elősegítése, az önbizalom fejlesztése; a társadalmi normák elfogadása, (önfeladás nélküli) beilleszkedés.*

9. ábra - Előző iskolák száma szerinti bontás

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A fókuszcsoportos interjúkban hasonló kép rajzolódott ki, mint a kérdőívek vizsgálatából. Korábbi iskolai tapasztalataikban a diákok komplexen reflektálnak arra, hogy az adott kontextusban ők miért nem tudtak jól működni. A hangsúly inkább a hagyományos iskolai rendszer jellegére került, nem pedig saját személyes negatív attribútumaikra – ez összhangban van azzal, ahogy a Tanodában sikerül pozitív énképet kialakítaniuk.

A tanárok támogatását többször kiemelték, a tanulási követelmények világosak, a számonkérés jellege elfogadható számukra, nem számolnak be kudarcélményekről, folyamatos feszültségről, és a tanulást saját választásként élik meg (vs. előző iskolák). Az érettségi nagyon fontos, mint személyes cél. Emellett a beszélgetésekből úgy tűnik, hogy a tanulás célja is legfőképpen az érettségi vizsgára való felkészülés, nagyon limitáltan merült csak fel, hogy az új ismeretek szerzése a saját érdeklődésük szempontjából is értékes (ahogyan ez igen kevésbé fordul elő a Tanoda-érzés fejezet szöveghőjében is). Viszont volt, aki kiemelte, hogy a Tanoda támogatja őket a hobbiikban.

Azon diákok interjúiból, akik már néhány éve érettségiztek, sokkal árnyaltabban rajzolódna ki a többi pedagógiai cél terén elért eredmények. Egyértelműen és konkrétan beszéltek a tanulási gátlások oldásáról, az önbizalomfejlesztésről, a felelősségtudat formálódásáról az itt töltött évek során.

Mind a pedagógiai programban, mint a tanári interjúkban hangsúlyosan jelentek meg azok az innovatív pedagógiai eszközök, melyek a tanulók személyiségének kibontakoztatását és a tanulás támogatását szolgálják.

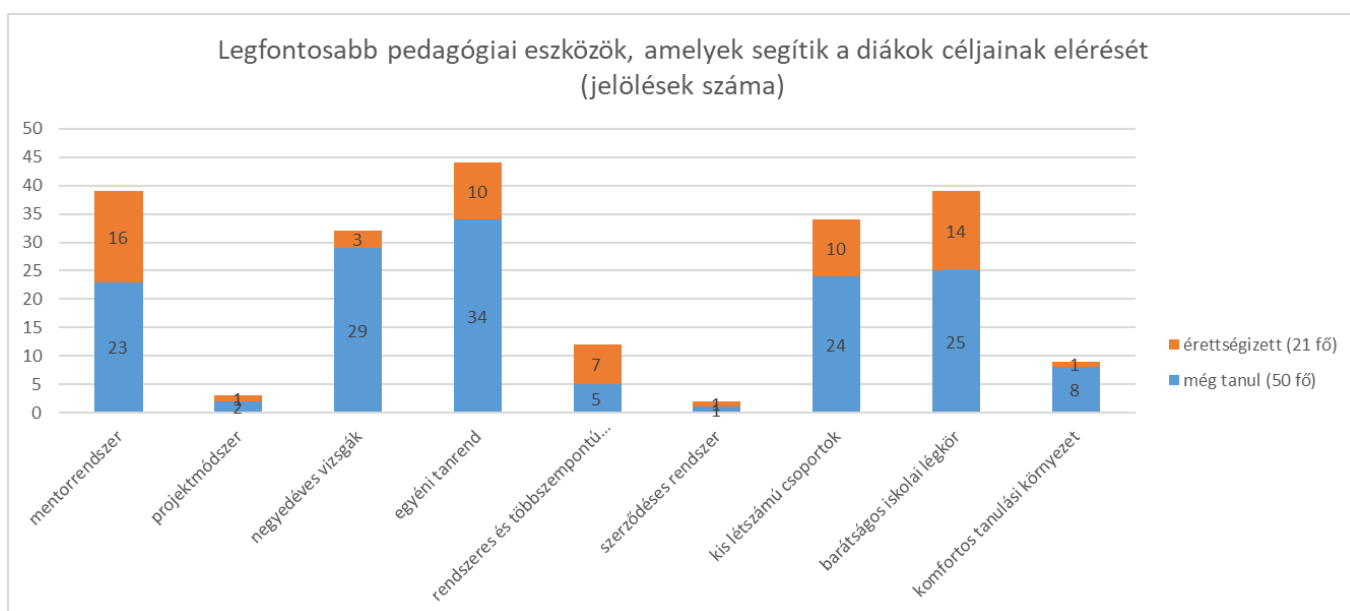
A kérdőívekben az alábbi módon kérdeztünk rá erre:

Mely pedagógiai eszköz segíti / segítette számodra leginkább a Tanodában saját céljaid elérését? Válaszd ki a számodra legfontosabb hármat!

Az elemzés során külön kezeltük a még Tanodába járó és a már végzett diákok válaszait. Az alábbi két ábrán az látható, hogy legfontosabbnak az **egyéni tanrendet**, a **mentorrendszert** és a **barátságos iskolai légkört** tekintik a diákok, melyek mellett a **kis létszámú csoportok** és a **negyedéves vizsgák** válaszlehetőség is magas számú említést kapott (ez utóbbi csak a jelenleg is ott tanuló diákok körében).

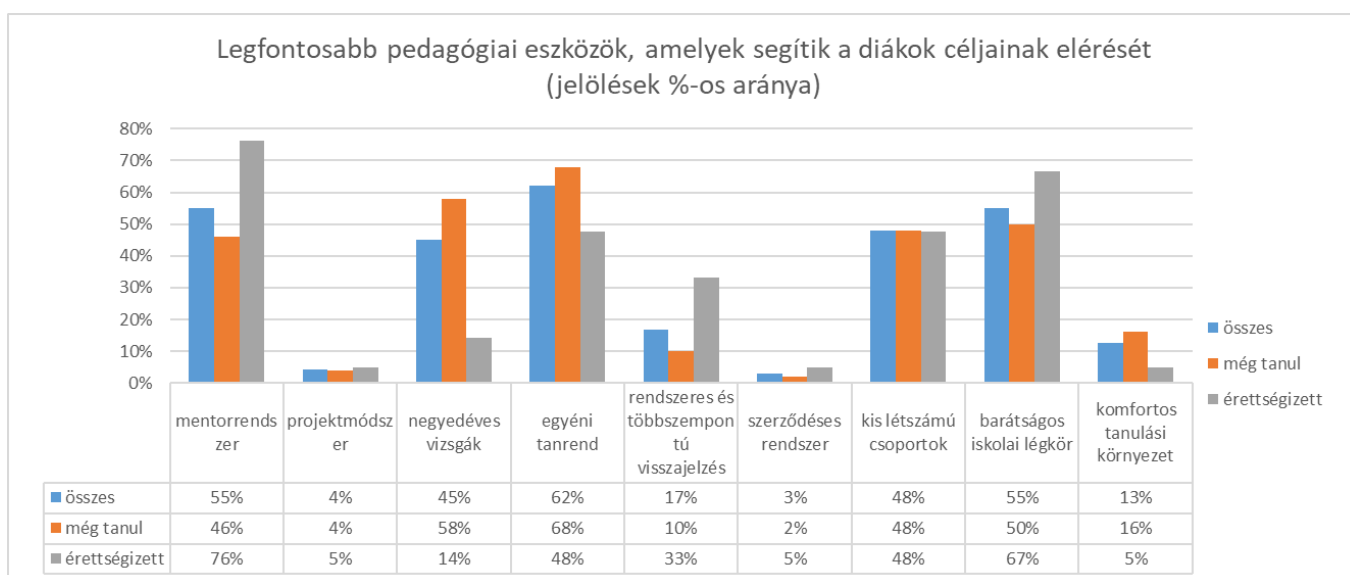
A már érettségizett és a jelenleg is tanuló diákok között négy területen látható markáns különbség. A **mentorrendszert** és a rendszeres és **többszempontú visszajelzést** a már érettségizett diákok sokkal nagyobb arányban jelölték meg a három legfontosabb eszköz között, míg a **negyedéves vizsgákat** és az **egyéni tanrendet** a jelenleg is tanuló diákok emelték ki jobban.

10. ábra - Legfontosabb pedagógiai eszközök (jelölések száma)

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

11. ábra - - Legfontosabb pedagógiai eszközök (arány)

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A Tanoda legfontosabb szerepei a diákok támogatásában (a diákok megfogalmazása):

- a tanulás saját választásként való megélése,
- tanári támogatás,
- elfogadás,
- laza keretek, amelyekben megjelenhetnek saját egyéni igényeik.

A diákok legfontosabb tanulási eredményei (pedagógiai eredmény) a tanári interjúk szerint:

- Gyakran nem látszik azonnal (vagy egyáltalán nem) az eredmény.
- Kísérleteznek („nem futószalag”), nem tudják, hogy kivel mi fog történni.
- Azon dolgoznak, hogy a tanárok a lehető legtöbbet kihozzák magukból és hisznek abban, hogy ez működik.
- Annak ellenére, hogy a konkrét mérhető eredmény az érettségi, a régebben végzett diákok arról számolnak be, hogy az érettségi eltörpül amellet, amit emberileg itt kaptak (önazonosság, integritás).
- Ez tudatos pedagógiai cél is, hogy jól legyenek együtt tanárok és diákok az iskolában, önazonosak maradjanak és az a legnagyobb eredmény, ha a fiatalnak tágul a világtépe, képes magát elhelyezni a világban, tud nézőpontot váltani („kudarcnak élem meg, amikor ez nem történik meg”).

Pszicho-szociális dimenziók

A kutatási koncepció szerint vizsgálni szeretnénk volna a Tanoda hatását négy dimenzió mentén:

- **mentálhigiénés státusz,**
- **életvezetési kompetencia,**
- **szociális készségek,**
- **pályaválasztási érettség és célorientáltság,**

melyeket együtt a jelentésben pszicho-szociális dimenzióknak nevezünk.

Hipotézisünk szerint a kérdőív feldolgozása során összefüggéseket kerestünk az általános és a Tanoda-specifikus háttérváltozókkal, és vizsgáljuk a bekerülési szint átlagához viszonyított mentális rehabilitációt, tanulási motivációs változást és életpálya kilátások megítélésének változását a BT-ben töltött évek függvényében, feltételezve, hogy a pozitív változás a BTGA pedagógiai eredményének mutatója.

A pszicho-szociális dimenziók vizsgálatához sztenderdizált kérdőíveket kerestünk, melyekből az egyes dimenziókhoz kérdéscsoportokat állíthatunk össze. Olyan dimenziókat szeretnénk volna mérni, melyek a BTAG pedagógiai programjában foglaltakhoz is kapcsolódnak (pl. megfelelő önértékelés, az önbizalom fejlesztése, önállóság és saját értékrend, egészségtudatosság, problémamegoldás, konfliktuskezelés, az életfeladatokra pl. pályaválasztásra való felkészültség, a szociális alkalmazkodás és a mentálhigiénés státusz).

A szakirodalmi elemzés során a következő tanulmányokból merítettünk:

- Kiss István PhD disszertációja: Életvezetési kompetencia, 2009¹⁴

¹⁴<http://docplayer.hu/110630742-Eletvezetesi-kompetencia.html>

- Tanulók és tanulócsoportok megismerése – kiemelt figyelmet igénylő tanulók¹⁵ - XII. fejezet Kérdőívek gyűjteménye
- Tóth László: Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez. Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2005, Debrecen. 72-74.

Az ezekben található kérdőívek alapján saját rövidített listákat állítottunk össze a következőképpen:

3. táblázat - Pszicho-szociális dimenzióknak vizsgáló kérdőív kérdései

<i>Életvezetési kompetenciák (egészségtudatosság, én-hatékonyság érzése, problémahelyzetek kezelése, személyes értékek, tanulással kapcsolatos készségek)</i>
Gondot fordítok az egészségemre, ismerem a testem szükségleteit és problémáit
Korlátozom a káros szokásaimat (dohányzás, alkohol, tudatmódosító szerek)
Elegendő időt fordítok alvásra, pihenésre, kikapcsolódásra
Próbálok tanulni a közvetlenül és közvetve megélt tapasztalatokból is
Jól tudom beosztani az időmet
Képes vagyok magamat motiválni feladataim megvalósítására
Értelmesen használom ki a szabadidőmet
Jól kezelem a konfliktushelyzeteimet
Problémáim, tanulási nehézségeim megoldásához tudok segítséget kérni
Tisztában vagyok érzelmeimmel és vágyaimmal
<i>Pályaválasztási érettség, célorientáltság</i>
Felelősséget érzek a társadalmi problémák megoldása iránt
Van határozott értékrendem
Kitartó vagyok terveim megvalósításában
Fontos számomra, hogy tanuljak és jó eredményeket érjek el
Megtervezem és többnyire végig is viszem a napi feladatimat
Követem a világ dolgait és képes vagyok önálló véleményt formálni a társadalmi eseményekről, folyamatokról
Tudatosan tervezem a jövőmet
Tudom, hogy mihez van tehetségem és erre koncentrálok
<i>Szociális készségek, társas kapcsolatok</i>
Jól tudok együttműködni másokkal a tanulás és munka terén
Jól tudom felmérni mások igényeit, szükségleteit
Könnyen tudok kapcsolatot teremteni másokkal
Úgy szervezem az életemet, hogy a környezetem igényeit is figyelembe veszem
<i>Mentálhigiénés státusz (depresszió vs élettél való elégedettség)</i>
Az elmúlt hetekben gyakran voltam szomorú és levert
Mostanában rendszeresen vannak félelmeim a jövővel kapcsolatban
Sok kudarcot élek meg, ez leginkább saját hibámból fakad
Egyre kevésbé érdekelnek mások
Döntéseimet általában aktuális érzéseim szerint hozom meg

¹⁵[http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Tanulok s tanulocsoportok megismerese - kiemelt figyelmet ignyl tanulok/xii krdvek gyjtemnye.html](http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Tanulok_s_tanulocsoportok_megismerese_-_kiemelt_figyelmet_ignyl_tanulok/xii_krdvek_gyjtemnye.html)

Az életkörülményeim kiválóak, mindenem megvan, amire szükségem van
Elégedett vagyok az életemmel
Kapcsolataim jól működnek, érzelmi biztonságot jelentenek számomra

A kérdőívben a kérdéseket keverve tettük bele, az egyes kérdéseket 1-7-es skálán kellett osztályozniuk a diákoknak aszerint, hogy mennyire igazak rájuk.

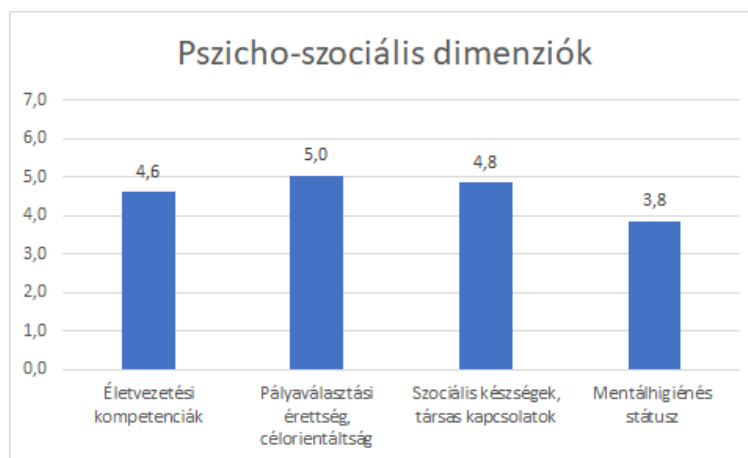
A SPSS program segítségével elsőként egy megbízhatósági vizsgálatot végeztünk el, mely a kérdések egy irányba való mérését ellenőrizte. Mind a 4 dimenzióban magas értékeket kaptunk. A dimenziók mini-kérdéssorának validálásához kitöltöttük egy másik mintán is a kérdőívet, és a két minta ismert és egyéb háttérváltozóiban mért különbözőségeiből is következtettünk a kérdések megbízhatóságára. Az eredmény kielégítőnek bizonyult, így az összefüggésvizsgálatok eredményeit – különösen azok a kutatás többi részével való koherenciája miatt – hitelesnek fogadjuk el.

Az egyes dimenziók kérdéseiből összevont indexeket képeztünk, és ezeket vetettük össze az összes háttérváltozóval, illetve a Tanoda pedagógiai munkájára, valamint a szakmaválasztásra vonatkozó több kérdéssel.

Az eredmények meglepően jók, ugyanis a közel 100 vizsgálatban lényegében egyetlen szignifikáns összefüggést találtunk, mégpedig a Tanodában töltött évek száma és a mentálhigiénés státusz között, melyet nem magyaráz a korcsoport előrehaladása.

- Az általános háttérváltozók szerint szinte semmilyen említésre méltó különbség vagy mintázat nincs (egyedül a mentálhigiénés státusz és a célorientáltság függ az anyagi helyzetétől).
- **A Tanoda specifikus változók szerint a Tanodában töltött évek számával szignifikánsan javul a mentálhigiénés státusz (27%-os magyarázó hatás).**

12. ábra - Az egyes dimenziók átlagpontszáma

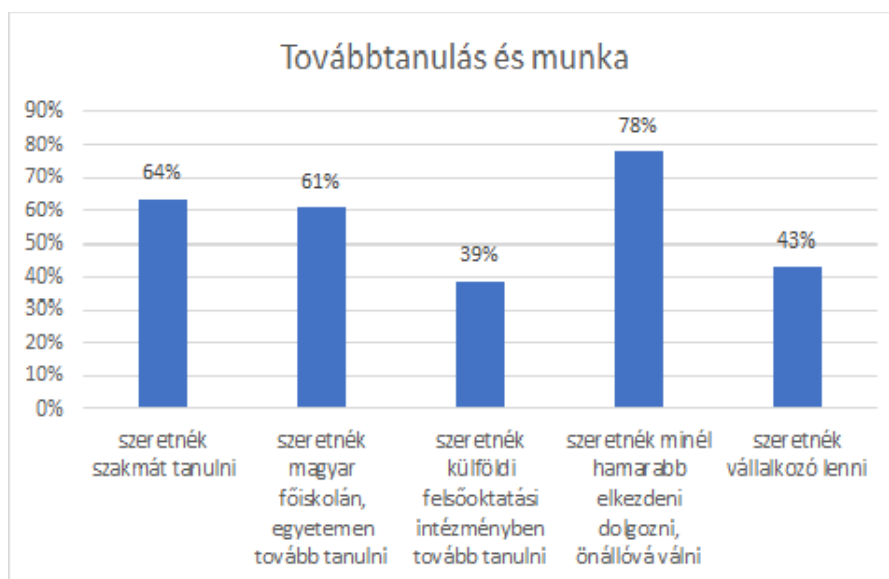

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

Továbbtanulás és szakmaválasztás

Ezen a téren lényegében nem találtunk sok érdekességet. Nem szignifikánsan ugyan, de a külföldön való munkavállalás és a vállalkozói ambíciók felülreprezentáltak tűnnek a Tanodás diákok körében. Hasonlóan igaz ez a művész és egyéb kreatív szakmák választására, melyben szintén elég gyakori a környezettudatossággal vagy a társadalmi problémákkal foglalkozó szakmák iránti vonzódás.

13. ábra - Továbbtanulás és munka tervek

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

14. ábra - A választott terület / szakma vonzereje

Forrás: Gyorsjelentés, Expanzió Kft.

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés egyik gyakorlatában is rákérdeztünk a diákok jövőképeire. Egy előre megadott listát kellett pontozniuk aszerint, hogy 10 év múlva (körülbelül 30 évesen) mi legyen vagy ne legyen jelen az életükben a lista elemeiből.

A fiatalabb csoport számára a legfontosabb a **jó fizetés** és a **munka** volt, ezeket a szempontokat mindenki leírta önállóan is. A pontozás folyamán fontosnak értékelték még: az **egészség**, **barátok**, **jó párhuzamos válaszokat**. A *gyerekek*, *elismertség*, *kiegyensúlyozottság* nem kapott nagy hangsúlyt. A beszélgetésben érzékelhető volt, hogy egyelőre nem annyira hangsúlyos számukra a hosszútávú célok és saját jövőbeli boldogságuk kérdése, bár lehet, hogy kevés terük volt a megosztásra. A Tanoda kontextusában is az érettségi a legfontosabb cél, ami eszköz ahhoz,

4. A kérdőív és a fókuszcsoportos beszélgetések további elemei

A Tanoda szerepe a diákok énképének kialakításában

Minden diák védett, biztonságos helyként írta le a Tanodát, szembeállítva korábbi iskoláikban szerzett tapasztalataikkal. Ami nem volt jó a korábbi iskolákban: szigorú szabályok, koránkelés, igazolatlan órák, magázódás, tiltások (pl. órán enni), nem mondhatták ki a véleményüket. Ezzel szemben a Tanodát maguknak választották, szabadságot élnek meg, elfogadást, és teret találnak a saját igényeiknek.

A Tanoda úgy jelent meg, mint egy második esély, egy támogató és elfogadó hely, ahol a korábbi élmények ellenére a diákoknak van kedve a tanuláshoz (vs. iskola, mint kényszerű és terhes kötelesség, folyamatos kudarcok).

A Tanodás közösség családi jellege – maga a család szó használata – is megjelent az elmondottakban. Mivel a diákok többsége nehéz családi háttérből jön, a Tanodának egy családi/otthoni biztonságot pótló szerepe is lehet. A pozitív énkép kialakításában a legfontosabb tényező a külvilágtól való védettség, a zárt és biztonságos Tanodás világ, ahol megértik és nem ítélik el őket. A több éve itt tanuló diákoknál ez a kép árnyaltabban jelent meg. A közösség szerepe szintén nagyon fontos önmaguk pozitív megélésében, de sokan elmondták, hogy régen jobb volt, illetve felmerült dilemmaként, hogy bár itt mindenkit elfogadnak, de lehet, hogy a tanulási és személyes problémák halmozódása vissza is húzza őket.

A közösség témáján keresztül erőteljesen jelent meg az a dilemma, amit a Tanodás közösséghez tartozás jelent a diákoknak, és ezen a területen nagy különbség volt a két csoport között. Míg a fiatalabbik csoport csak a Tanodás identitás pozitívumairól számolt be, az idősebbeknél sokáig a beszélgetés tárgyát képezte az a dilemma, hogy az intézményhez tartozás egyszerre segít a pozitív énkép kialakításában („*Itt elfogadnak úgy, ahogy vagyok, szemben a korábbi élményeimmel*”), ugyanakkor már felismerik azt, hogy ehhez a közösséghez tartozás egyúttal vissza is húzhatja őket a problémák fokozott jelenléte és kimondása által, tehát a Tanodás közösség valamelyest egy negatív referenciacsoport is. Ezt a dilemmát oldja fel egy kicsit az, ahogyan a korábbi Tanodások magukat – a *'régi Tanodásokat'* – egy kicsit különbnek tartják az újonnan érkezettektől.

A több éve a Tanodában tanuló diákok körében hangsúlyosan jelent meg a **szabadság**, szabad választás kérdésköre: a Tanodát, mint intézményt is ők választották, a tanulás is választás, magukért tanulnak és nem kényszerből. A cselekvőképesség, saját maguk felnőttként megélése az egyik központi téma volt ebben az interjúban. Esetükben a drogozás, és a drogmentes élet a beszélgetés egy hangsúlyos pontja volt.

A pozitív énkép valamilyen különlegesség-érzésben ragadható meg, hogy bár érzékelik, hogy ők mások, mint a többiek, ez itt érték, és nem pedig ok a kirekesztettségre. A saját választás és aktív cselekvőképesség megélése viszont nemcsak a diákok tanulását segíti, hanem szerepet játszik pozitív énképük kialakításában is.

Stáb működése, tanárok egymás közti kapcsolata

A Tanodában tanító tanárok szocializációja hasonló ahhoz, ahogyan a diákokkal is működnek. Ez is egy folyamat, amelyet a stáb és a mentorrendszer segít. Az interjúban a fiatalabb kolléga mondta el saját

tapasztalatait, mely nagyon hasonló a diákok által megfogalmazottakkal:

- olyan a légkör, amibe könnyű beilleszkedni;
- sokat segít, hogy az újak meg vannak szólítva, mit gondolnak a dolgokról;
- mindenki formálja a rendszert, olyan lesz, amilyenek alakítjuk;
- nincs normatív elvárás, hogy milyenek kell itt lenni, óriási a türelem;
- „ezredik esély”: időt és bizalmat adnak.

A pedagógia területén hagyománya van a tanárok közti tudásmegosztásnak is. Az általános pedagógiai eszközök megbeszélésén túl („megismerjük, hogy ki hogyan dolgozik, hol akadt el”) van kifejezetten tantárgyspecifikus tudásmegosztás, illetve a kísérletezés, megújulás jellemző a hosszú távú folyamatokban („mert mindig másra van szükség”).

Összességében a tanári interjú visszatükrözte a Pedagógiai programban leírtakat és a diákok beszámolóival is teljes mértékben koherens. Ezek közül a leghangsúlyosabbak a tanári kar működését tekintve az egyéni felelősségvállalás és a csoportmunka egyensúlya, a tanárok mentálhigiénéjének figyelemmel követése és a folytonos tudásmegosztás és közös kísérletezés.

Kiközösítés

Az interjúban résztvevő összes diákot ért valamilyen kiközösítés vagy zaklatás (bullying) az előző iskoláikban, megéléseik alapján vagy a többi tanuló, vagy pedig valamelyik tanáruk által (különös fókusz volt ezen a most belépő diákok esetében). A Tanodában azt élik meg, hogy ők is a közösség részei, mindenkit úgy fogadnak el, ahogy van. Ugyanakkor viszonylag komplexen látták ezeket a társas helyzeteket: megfogalmazták, hogy konfliktus minden közösségben normális („ilyenek a gyerekek, ilyenek az emberek”) a Tanodában viszont nem azt élik meg, hogy ők vannak a hierarchia legalján, és a tanáraik is „ellenük vannak”.

A kérdőívben a diákok közül 75 választ kaptunk arra a kérdésre, hogy érte-e őket valamilyen kiközösítés az eddigi iskolai pályafutásuk során. 61% válaszolt igennel és közülük 13% gondolja úgy, hogy „ilyen mindenhol van, túl kell élni”. A fókuszcsoporthoz tartozók beszélgetéseik során a jelenleg is a tanodába járó diákok túlnyomó többségben jelezték, hogy a korábbi iskoláikban a kiközösítés komoly gondot okozott számukra, mely a kérdőívek válaszaiban is megjelent, amikor a korábbi iskolai kudarcok okaira kérdeztünk rá. Ezzel szemben arra a kérdésre, hogy a Tanodában érte-e őket kiközösítés, egyetlen igen válasz érkezett.

Mik a legfőbb okai, hogy a korábbi iskolákban nem tudtad / nem akartad befejezni a tanulmányaidat?

A szabadszavas szöveges válaszokat tartalmi összevonással dolgoztuk fel. A kitöltők 50%-a adott meg valamilyen választ, melyek az alábbi kategóriákba sorolhatók:

4. táblázat - Szabadszavas szöveges válaszok összesítése

nem találtam a helyem	35%
beilleszkedési problémák	21%
családi gondok	3%
kezeletlen tanulási nehézség	9%
rossz közösség, rossz tanárok	18%
rugalmatlan képzési rendszer	6%
szerhasználat	9%

Forrás: Kérdőív, Expanzió Kft.

Tanoda-ézés

Arra a kérdésre, hogy *Mi az első három szó, ami eszedbe jut a Tanodáról?* meglehetősen egybevágó válaszok születtek mind a fókuszcsoportos beszélgetéseken, mind a kérdőívben. A legfontosabb és leggyakrabban említett szavak az **elfogadás, segítség, szabadság, barátságosság, közösség és családi légkör** voltak.

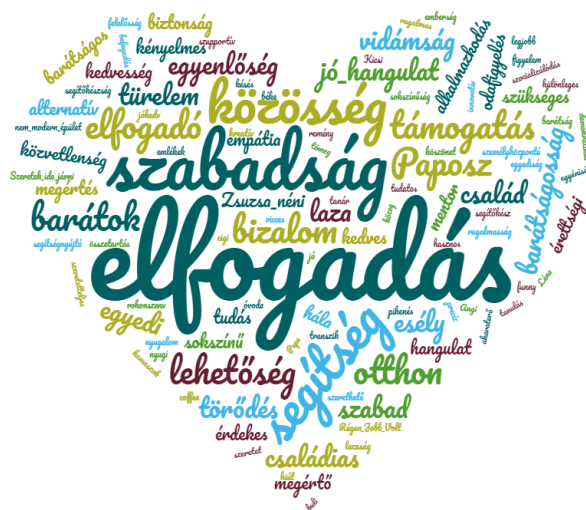
Fontos megemlíteni, hogy a családi és biztonságos hely, valamint a szabadság, mint kulcsszavak megjelentek a tanári interjúban is, hasonlóan ahhoz, hogy a nyíltság és a közvetlenség is konkrétan megfogalmazódott, mint érték („*Kimondható minden, amit gondolunk és érzünk. Ahhoz közelít, ahogy az embernek lennie kéne a világban.*”)

5. táblázat - Hogyan segít a Tanoda a tanulásban – kulcsszavak

<i>Idén érkezett diákok kulcsszavai a fókuszcsoportos beszélgetésen</i>				
<i>szabadság</i>	<i>család</i>	<i>tanári odafigyelés</i>	<i>nyíltan lehet beszélni</i>	<i>ingyen szóda</i>
<i>jófej, tanítani tudó tanárok</i>	<i>egyéni tanulási rend</i>	<i>közvetlenség</i>	<i>megnyílás</i>	
<i>Néhány éve a Tanodában tanuló diákok kulcsszavai a fókuszcsoportos beszélgetésen</i>				
<i>közösség</i>	<i>önállósodni</i>	<i>motiváció</i>	<i>nincs kényszerítés</i>	<i>önmagunk megtalálása</i>
<i>lehet beszélni a problémákról</i>	<i>mernek álmodni</i>	<i>drogmentes élet</i>	<i>mentorálás</i>	

A kérdőív ugyanezen kérdésére adott válaszok szófelhője alább látható:

16. ábra - Kulcsszavak, szófelhő

Forrás: Kérdőív alapján saját szerkesztés, Expanzió Kft.

5. Javaslatok mérőeszköz fejlesztésre

Szisztematikus adatgyűjtés

Az elemzés eredeti koncepciójában szerepeltek további statisztikai vizsgálatok is, melyet az adatokhoz való hozzáférés nehézsége miatt nem tudott elvégezni az Expanzió Kft. Ezen adatok szisztematikus gyűjtése és elemzése fontos mutatója lehet a Tanoda köznevelésben betöltött szerepének.

- Az érettségi eredményeket idősorosan – akár visszamenőleg feldolgozva is – érdemes összevetni az országos adatokkal.
- A továbbtanulási eredményeket a Tanoda elvégzését követő 2-3 évig érdemes lekérdezni a már végzett diákoktól.
- Más – a BTAG által kötelezően vagy önkéntesen gyűjtött – adatok feldolgozása, és ahol lehetséges, összevetése az országos adatokkal, pl.
  - tanulói összetétel különböző háttérváltozók szerint,
  - pedagógiai munka különböző dokumentumai,
  - szerződések adatai és eredményei,
  - negyedéves vizsgák és projektek értékelésének eredménye stb.

Pályakövetés

A végzett diákok pályakövetése alapvető fontosságú lehet az eredményességről való pontosabb kép kialakításában. Egy azonos kérdéseket tartalmazó kérdőív évről-évre kiküldhető a végzett diákoknak, melyben megoszthatják, ha változás állt be életükben. A kérdőív kérdéseit érdemes két szempont alapján kialakítani.

- Olyan kérdéscsoportok, melyekre a Tanoda munkatársai kíváncsiak.
- Országos statisztikai adatokkal összevethető kérdések.

Reflektív kérdőívek felvétele

Az iskolai önértékelés különböző eszközeinek alkalmazása többszemponú, saját hatáskörben és eszközökkel elvégezhető rendszeres visszajelzést tesz lehetővé. Érdemes egységes visszajelzési rendszert kialakítani, melyben szerepelnek a következő elemek:

- vezetői értékelés;
- tanárok önértékelése és társértékelése;
- diákok értékelése a pedagógiai munkáról;
- diákok értékelése az iskoláról;
- külső partnerek értékelése.

Iskolai marketing és külső értékelés

Az iskoláról készült írások, tanulmányok szisztematikus gyűjtése és közzététele a külvilág számára fontos része az értékelésnek. Mivel a

Tanodáról számos kutatási munka született érdemes lenne ezeket egy helyen gyűjteni és megosztani, akár a honlap külön menüpontjában.

Végezetül pedig érdemes 5-10 évente külső értékelőt felkérni a Tanoda eredményességének vizsgálatára¹⁶.

Kép forrása: BTAG honlapja

¹⁶ Ilyen létező gyakorlat ismert az alternatív iskolák között, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium 10 évente készített külső értékelést a munkájáról, melyet honlapján is közzétesz.

6. Mellékletek

Kérdőív és alapmegoszlás

1. Hány éves vagy?

16 éves	1	1,41%
17 éves	9	12,68%
18 éves	14	19,72%
19 éves	17	23,94%
20 éves	8	11,27%
21 éves	2	2,82%
22 éves	2	2,82%
23 éves	4	5,63%
24 éves	1	1,41%
25 vagy több éves	13	18,31%

2. Hány éve jársz / hány évet jártál ebbe a Tanodába? (legördülő)

egy év	31	43,66%
kettő év	19	26,76%
három év	11	15,49%
négy év	7	9,86%
öt év	2	2,82%
több, mint hat év	1	1,41%
átlag	2 év	
érettségizettek átlaga	2,85 év	

3. Mikor tervezel érettségizni? (legördülő)

egy év	31	43,66%
kettő év	19	26,76%
három év	11	15,49%
négy év	7	9,86%
öt év	2	2,82%
több, mint hat év	1	1,41%
átlag	2 év	
érettségizettek átlaga	2,85 év	

4. Nemed? (legördülő)

fiú	31	43,66%
lány	40	56,34%

5. Mi az első három szó, ami eszedbe jut a Tanodáról?

(1) ... (2)...(3)....

6. Hány középiskolába jártál a Tanoda előtt?

egy	39	54,93%
kettő	22	30,99%
több	10	14,08%

7. Mik a legfőbb okai, hogy a korábbi iskolákban nem tudtad / nem akartad befejezni a tanulmányaidat? (A kérdésre válaszolók aránya: 50%, a szabadszavas válaszok megoszlása az alábbi volt.)

nem találtam a helyem	35%
beilleszkedési problémák	21%
családi gondok	3%
kezeletlen tanulási nehézség	9%
rossz közösség, rossz tanárok	18%
rugalmatlan képzési rendszer	6%
szerhasználat	9%

8. Ért-e valamilyen kiközösítés az eddigi iskolai pályafutásod során? Többet is bejelölhetsz a válaszok közül.

- igen, korábbi iskolá(i)mban
- igen, de ilyen mindenhol van, túl kell élni
- nem jellemző
- a Tanodában is ér/ért ilyen
- a Tanodában (még) nem volt ilyen

9. Megítélése szerint mennyire kapsz/kaptál segítséget a Tanodában (1 – egyáltalán nem; 4 – teljes mértékben)!

Megnevezés	Átlag
a korábban szerzett (tanulási) gátlások oldása	3,5
problémamegoldási készségeim fejlesztése	3,4
tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételi-re való felkészülés	3,5
a megfelelő önértékelés elősegítése, az önbizalom fejlesztése	3,4
önállóságom és felelősségtudatom fejlesztése	3,6
az életfeladatok (pl. pályaválasztás) megoldására való felkészülés	3,3
a társadalmi normák elfogadása, (önfeladás nélküli) beilleszkedés	3,5

10. Mely pedagógiai eszköz segíti/segítette számodra leginkább a Tanodában saját céljaid elérését? Válaszd ki a számodra legfontosabb hármat!

mentorrendszer	39	
projektmódszer	3	
negyedéves vizsgák	32	
egyéni tanrend	44	
rendszeres és többszempon-tú (egyéni, stáb-, vizsga-, projektértékelés) visszajelzés	12	
szerződéses rendszer	2	
kis létszámú csoportok	34	
barátságos iskolai légkör	39	
komfortos tanulási környezet	9	
egyéb: ...		

11. Az alábbi állításokról dönts el, hogy szerinted mennyire igazak rád (1 – egyáltalán nem; 7 – teljes mértékben)!

Szociális háttérváltozók szerinti bontásban a tanulmányban.

Állítások	1	2	3	4	5	6	7
Fontos számomra, hogy tanuljak és jó eredményeket érjek el							
Van határozott értékrendem							
Elegendő időt fordítok alvásra, pihenésre, kikapcsolódásra							
Próbálok tanulni a közvetlenül és közvetve megélt tapasztalatokból is							
Elégedett vagyok az életemmel							
Képes vagyok magamat motiválni feladataim megvalósítására							
Sok kudarcot élek meg, ez leginkább saját hibámból fakad							
Jól kezelem a konfliktushelyzeteimet							
Problémáim, tanulási nehézségeim megoldásához tudok segítséget kérni							
Tisztában vagyok érzelmeimmel és vágyaimmal							
Felelősséget érzek a társadalmi problémák megoldása iránt							
Mostanában rendszeresen vannak félelmeim a jövővel kapcsolatosan							
Jól tudom felmérni mások igényeit, szükségleteit							
Korlátozom a káros szokásaimat (dohányzás, alkohol, tudatmódosító szerek)							
Megtervezem és többnyire végig is viszem a napi feladatimat							
Követem a világ dolgait és képes vagyok önálló véleményt formálni a társadalmi eseményekről, folyamatokról							
Egyre kevésbé érdekelnek mások							
Tudom, hogy mihez van tehetségem és erre koncentrálok							
Jól tudok együttműködni másokkal a tanulás és munka terén							
Gondot fordítok az egészségemre, ismerem a testem szükségleteit és problémáit							
Gyakran motiválatlannak érzem magam							
Úgy szervezem az életemet, hogy a környezetem igényeit is figyelembe veszem							
Az elmúlt hetekben gyakran voltam szomorú és levert							
Értelmesen használom ki a szabadidőmet							
Kitartó vagyok terveim megvalósításában							
Könnyen tudok kapcsolatot teremteni másokkal							
Tudatosan tervezem a jövőmet							
Az életkörülményeim kiválóak, mindenem megvan, amire szükségem van							
Döntéseimet általában aktuális érzéseim szerint hozom meg							
Kapcsolataim jól működnek, érzelmi biztonságot jelentenek számomra							
Jól tudom beosztani az időmet							

12. Mit szeretnél csinálni a középiskola elvégzése után? Ha már leérettségiztél, akkor a zárójelbe tett állításokat vedd figyelembe! (mindegyiket külön válaszolják meg)

	Igen	Nem
szeretnék szakmát tanulni (szakmát tanulok)	64	
szeretnék magyar főiskolán, egyetemen tovább tanulni (itthoni felsőoktatásban tanulok)	61	
szeretnék külföldi felsőoktatási intézményben tovább tanulni (külföldi felsőoktatásban tanulok)	39	
szeretnék minél hamarabb elkezdni dolgozni, önállóvá válni (dolgozom)	78	
szeretnék vállalkozó lenni (vállalkozó vagyok)	43	
egyéb		

13. Kérjük, jelöld, hogy mi alapján döntöd / döntötted el, hogy mit szeretnél tanulni, csinálni a középiskola után. Melyek játszanak szerepet döntésedben az alábbiak közül?

	Átlag
a választott terület, szakma vonzereje	4,20
könnyen bekerüljek a felsőoktatásba (alacsony pontszámmal)	2,25
mihamarabbi elhelyezkedés / önállóság elnyerése	3,6
minél nagyobb jövedelem elérése	3,92
ne kelljen fizikai munkát végezni	2,85
ne kelljen sokat utazni a lakóhelyemtől a tanulás érdekében	2,92
barátokkal, osztálytársakkal való továbblépés	2,63
jó eredményeket érhessek el a tanulás során	3,61
külföldi munkavállalás lehetősége	3,47
ne legyen stresszes az életem	4,10
szüleim / családom véleménye	2,61
ne kelljen sokat dolgozni ahhoz, hogy jól megéljek	3,42
a választott szakma presztízse (társadalmi megbecsültsége)	2,89
egyéb	

14. Milyen munkát szeretnél végezni 10 év múlva?

- .....
- nem tudom

15. Mi a három legfontosabb dolog, amit 10 év múlva mindenképpen el szeretnél érni az életedben (vagy szeretnéd, ha addigra már nem volna jelen az életedben)? Karrier és magánéleti dolgokra, fizikai és lelki szükségletekre egyaránt gondolhatsz.

1. ....
2. ....
3. ....

16. Kérjük, add meg a szüleid legmagasabb végzettségét! (Gondolj anyukád, vagy apukád legmagasabb fokú végzettségére. Ha nem ugyanolyan szintű, kérjük, add meg a magasabbat!)

nyolc általános	1%
szakmunkásképző	7%
gimnázium, szakközépiskola	25%
főiskola, egyetem	60%
nem tudom	7%

17. Kivel élsz együtt?

mindkét szülőmmel	17%
egyik szülőmmel	30%
más rokonnal	5%
kollégiumban	7%
egyedül (önálló lakásban akár társakkal)	17%
partneremmel	22%
össze-vissza	2%

18. Családod anyagi helyzete:

átlagosnál rosszabb	13%
átlagos	72%
átlag feletti	15%

A Tanoda szerepe a diákok énképének kialakításában

„Elfogadnak ahogy vagyok, ez a második otthonon, támogatják a hobbijaimat is”

„Sehol nem találtam a helyem, de ide jó kedvvel jövök be, nem olyan szabvány, mint a többi hely”

„Nincsenek megkötések, nem kell megfelelni, és így van kedvem a tanuláshoz is”

„Jó a hely meg a közösség, nem utálok az egészet, hanem szeretek bejárni”

„Van csocsó, meg pingpong, az órák után is itt maradunk, olyan, mint egy közösségi ház, család feelingje van”

„Tanodásnak lenni a világ legkirályabb dolga, egy család része vagy. Kívülről ezt nem értik meg, olyan, mint egy titok, ez a sulis olyan, mint egy bunker, ahol jól érzed magad.”

„Nem foglyok vagyunk, hanem diákok.”

„Akik ide járnak, azért jönnek mert máshol rossz volt. mindenki már megjárta a szart és meg tudjuk érteni egymás problémáit. Itt mindenkinek van egy sztorija.”

„Mi egyediek vagyunk, különlegesek, érettebbek. Mindenki kattos, de ezzel sincs baj, sőt pont ezért jó! Mindenki el van fogadva. mindenkinek van egy kis defektje, de pont ezért jó. Itt senki nem normális és ez a normális.”

Tanulási kudarcok

„Az előző iskolában azért közösítették ki, mert mi nem tömeggyártmányok vagyunk”

„Én megutáltam a tanárokat, a diákokat, az egész helyzetet. Rosszul lettem attól, hogy tanuljak. Itt nincs ez, lehet, hogy nem szívesen tanulok, de ráveszem magam.”

„Ha visszakerülnék, nem élném túl. Nem is értem eddig miért éltem túl.”

A Tanoda szerepe a diákok tanulási céljainak kialakításában

„Van olyan ember, akinek a hagyományos iskolai fekszik. Én ebben a rendszerben tudok négyes-ötös lenni, ez szubjektív.”

„Itt szívesen szólok, ha valamit nem értek, mert nem szólnak le. Máshol leszólnának, még a tanár is. Itt elmondják, egyénileg is elmagyarázzák. Ez nincs egy másik suliban.”

„Én olyan rossz sulikba jártam, hogy nem tanultam meg számolni, olvasni, tanulni. Van tanulászavarom is, és sehol nem fogadták el, hogy én akkor tudok figyelni, ha közben rajzolólok. Ebből régen balhé volt, itt meg mondták, hogy persze nyugodtan.”

„Ha órán figyelek és otthon átolvasom az anyagot, akkor itt eredményeket lehet elérni minimális tanulással, és már az év elején tudod, hogy mikor lesznek a vizsgák.”

„Ugyanazt kérik itt számon, mint máshol, vagy lehet, hogy egy kicsit kevesebbet, mert kihagyják az érettségi szempontjából lényegtelen dolgokat.”

„Itt azért is jó, mert nincs random felelés, mert a tanárnak rossz napja van, nem kell folyamatosan stresszelni, hanem akkor tanulsz, amikor vizsgaidőszak van, rengeteg szabadidőnk van és a tanárok is jobban magyaráznak.”

„Itt mindig magadnak csinálsz mindent, ha bejössz, magad miatt jössz be. Itt nem mondanak olyat, hogy gyere be, vagy megbuksz.”

Hogyan segít a tanoda a tanulásban – kulcsszavak

szabadság; család; tanári odafigyelés; több szabadság; nyíltan lehet beszélni; közvetlenség; ingyen szóda; jófej, tanítani tudó tanárok; egyéni tanulási rend; nyíltan lehet beszélni; megnyílás

„Én magamnak akarok megfelelni, hogy képes vagyok rá, és itt kapunk elismerést egymástól is.”

„Nem gyerekként, hanem diákként kezelnek, sőt felnőttként és emberszámba vesznek”

„Vannak szabályok, például nem lehet verekedni az iskola 50 méteres körzetében, vagy a vonalon belül cigizni, de más suliban ki sem engednének.”

„Szerintem érettebb a gondolkodásom – itt belegondolok a jövőmbe, elgondolkodom rajta, komolyabban veszem az életet, hogy valamit kéne kezdeni – ez az iskola hatása.”

Jövőkép

Jövőkép – 10 év múlva, körülbelül 30 évesen – 1-4 (1 - nem fontos; 4 – nagyon fontos) skálán pontozzák fontosság szempontjából az alábbiakat:

- Gyerekek: 1 2 1 3 1 (átlag: 1,6)
- Harmonikus párkapcsolat: 1 4 4 4 4 (ketten írták maguktól is) (átlag: 3,4)
- Továbbtanulás: 3 1 2 3 3 (átlag: 2,4)
- **Barátok: 4 4 3 4 4 (1 írta) (átlag: 3,8)**
- **Egészség: 4 4 4 4 4 (átlag: 4)**
- **Jó fizetés: 4 4 4 4 4 (hangsúlyos, mindenki írta) (átlag: 4)**
- Elismertség: 3 1 2 4 3 (2-en írták) (átlag: 2,6)
- **Értelmes munka: 4 4 4 4 4 (mindenki írta) (átlag: 4)**
- Szórakozás: 3 4 3 4 2 (1 írta) (átlag: 3,2)
- Világjárás: 4 3 3 4 2 (3-an írták) (átlag: 3,2)
- Kiegyensúlyozottság: 3 1 2 3 3 (átlag: 2,4)

Ezen kívül hozzákerült még a listához a *boldogság* és az *önálló lakás* (nem, mint tulajdon, hanem egyedül élni)

A Tanoda szerepe a diákok énképének kialakításában

„Már majdnem letettem a sulis gondolatáról, nem hittem, hogy eljutok az érettségiig. Nekem az oktatási rendszerrel van bajom, olyan lélek vagyok, akit nem szabad fogni, mert ha fogod, akkor biztos, hogy nem engedelmeskedik.”

„A közösséget itt alapból könnyebb megtalálni. Itt még az antiszociális embereket sem bántják. Ha azt akarod, hogy békén hagyjanak, akkor békén hagynak, ha nem ezt akarod, akkor foglalkoznak veled. A tanárok és a diákok is, de nem kötelező kivennem a részem az osztály dolgaiból.”

„Itt egy kicsit túl van majmolva a problémák kibeszélése, tudom, hogy ez az iskola lényege, de néha túl sok a negativitás és a probléma.”

„Most olyan embereket vesznek fel, akik éretlenebbek, már nem ugyanaz a társaság és az itteni társaság nem biztos, hogy fel fog húzni.”

„Nagyon sok múlik azon, hogy kik vesznek körül, és itt mindennapos téma a drog. Nem biztos, hogy itt rosszabb, de itt beszélnek is róla. Van, ahol még rosszabb, nem biztos, hogy Tanodás dolog a drog, de itt nyíltabban van kezelve.”

„Hiányzik az a közösség, akihez tartozni akarok. Ha hozzájuk tartozom, akkor tuti nem érettségizem le idén.”

A Tanoda szerepe a diákok tanulási céljainak kialakításában

„Én tudtam, hogy minden azon múlik, hogy akarom-e. Amit az ember nem akar, azt nem is fogja megcsinálni. Nincs olyan, hogy csak az iskola kéri vagy követeli.”

„A fő cél – alapból az érettségi és a negyedévi vizsgák, ez az, ami löketet ad. A katt, hogy 'csakazértis' itt vagyok, bejárok, itt a tanár nem tart kést a torkodhoz – te magad kell, hogy felismerd, hogy miért vagy itt.”

„Itt minden segítséget megadnak, de nekünk kell tudni, hogy mihez akarunk segítséget.”

„A tanári kar és az oktatás színvonala nagyon a toppon van. Ha valamivel nincs baj, az a tanárok léte és hozzáállása. Van egy pont, amire viszont nincs befolyásuk. van egy szint, ami a mi érettségünkön múlik.”

„Nem fogják a kezünket állandóan. Itt úgy segítenek, hogy ha akarunk két lépés távolságot, akkor azt megadják. A bizonyítási vágy, az magam miatt volt. Más iskolákban görcsösen próbálják terelni a fiatalokat, és akkor ki akarsz ebből törni, ez nagyban hozzájárult az én önállósodásomhoz.”

Hogyan segít a tanoda a tanulásban – kulcsszavak

Közösség; önállósodni; motiváció; nincs kényszerítés; önmagunk megtalálása; drogmentes élet; mentorálás, lehet beszélni a problémákról; mernek álmodni

Jövőkép

- Gyerekek: 4 3 2 3 (átlag: 3)
- **Harmonikus párkapcsolat: 4 4 4 3 (átlag: 3,75)**
- Továbbtanulás: 3 3 4 4 (átlag: 3,5)
- Barátok: 4 2 3 4 (átlag: 3,25)
- **Egészség: 4 4 4 4 (átlag: 4)**

- Jó fizetés: 2 4 4 3 (átlag: 3,25)
- Elismertség: 4 4 2 2 (átlag: 3)
- **Értelmes munka: 4 3 4 4 (átlag: 3,75)**
- Szórakozás: 2 2 4 2 (átlag: 2,5)
- Világjárás: 4 1 1 4 (átlag: 2,5)
- Kiegyensúlyozottság: 2 4 4 3 (átlag: 3,25)
- **Boldogság: 4 4 4 4 (átlag: 4)**
- **Önálló lakás: 4 4 4 4 (átlag: 4)**

Ezen kívül hozzákerült még a listához:

- *Legyen cél:* 4 3 3 2 (átlag: 3)

Interjú végzett diákokkal

L: 20 éves lány, 2016-ban érettségizett 18 évesen, két évet járt ide, jelenleg pszichológiát tanul

F: pár évvel idősebb fiú, 2018-ban érettségizett, 4,5 évet járt ide, jelenleg fizikusnak tanul

Mindketten erősen kötődnek még a Tanodához, gyakran visszajárnak.

Miért jártatok ide? Mit kaptatok a Tanodától, amit máshol nem kaptatok meg?

L: Ahhoz kaptam segítséget, hogy arra figyelhessek, ami nekem fontos. Az előző iskolám embertelen volt, semmi személyes közeg nem volt benne. Az osztályfőnök az egyetlen, akivel esetleg van kapcsolatom, nincs mentor. Itt amennyire lehetséges, személyre szabják a tananyagot, az órákat, a másik iskola semmilyen választási lehetőséget nem adott. csak az adminisztráción van a figyelem. Egyáltalán nem beszélgetnek velünk, arról sem, hogy miért hiányzunk. /Összevethető nemzetközi second chance education kutatások diák interjúival/

F: Az első két évben szinte semmit nem csináltam, de elérték, hogy „*ráérezzek az ízére*”. Hagytak. Itt minden más volt, csak az volt azonos, hogy vannak tanárok, diákok és az érettségi. Egy hónapra eltűntem, nem reagáltam és eljöttek hozzám Csepelre, hogy mi van velem. Ez nagyot fordított. Nem véletlenül ilyen ez az iskola, a sok mentorbeszélgetés segített. Nem csak az iskoláról való gondolkodásom, de a magamról való is formálódott. Egy normális iskolában nem ismernek, itt barátságos a hangulat.

„Olyan a Tanoda, mint egy egyetem, csak piciben, családisabb.”

„Már nem is emlékszem, hogy milyen szorongást, rossz érzéseket okozott a régi iskola. Nem volt nehéz visszailleszkeni a 'kinti világba'.”

Mennyire hasonló a ti történetetek a társaitokéval?

L&F: Nagy a szórás, nincs átlagos diák. Sokan nem érettségiztek le, de az az ő döntésük volt. A legtöbben akarnak idejárni, talán a ¼-ük érettségizhet le... Sokan tovább tanulnak, OKJ-s szakmát, vagy külföldre mennek.

Változott-e jövőképetek az itt eltöltött idő alatt?

F: Előtte is voltak céljaim, csak mások voltak. A Tanoda erősen formálja az ember véleményét. nem szólnak rád, de elindítanak egy gondolatot. Más iskolákban megszoktuk, hogy nem szabad, de magyarázatok nélkül. Itt pedig létezik egy logikus világ, amiben más szabályok vannak. Sokszor átéled, hogy a saját károdon tanulsz, pl. először azt hiszed, hogy de jó, hogy itt nem kötelező bejárni, majd felkészülök otthon... Nagyon jó ez a szabadság, de van, akire pozitívan, és van akire negatívan hat és bene ragad valamiben. A hagyományos közoktatásban nem hagyják, hogy hibázzunk, előre megtiltják, ami baj lehetne. pedig az kell, hogy megtapasztaljam, hiába tudom, éreznem is kell. Az iskola egy jó közeg ahhoz, hogy hagyja megélni a dolgokat.

„Másképp nem tanulhatom meg, hogy hogy kell élni a szabadsággal, csak ha szabadságban élek.”

L&F: Itt látszólag rád hagyják a dolgokat, de mégsem hagynak magadra. Odafigyelnek, szólnak, de nem gyakorolnak nyomást, csak ha kéred. nagyon megérik az egyének szükségleteit és a kacskaringós út végén ott állnak, terelgetnek.

Éltetek-e meg kiközösítést a korábbi iskolában vagy a Tanodában?

L&F: Kiközösítés mindenhol van, de itt meg tudjuk oldani a problémákat. Toleránsabbak voltunk egymással.

Hogyan segített Benneteket a Tanoda a tanulásban? Mi másban kaptatok itt segítséget?

F: Például azt látni, hogy egy tanulásban akadályozott társunk hogyan fejlődik, az engem is motivált. Eleinte csendes volt, majd mert kérdezni, és mindegy volt, hogy mit. Kapott plusz konzultációt, türelmet. Eleinte idegesített, később pedig pedíg elkezdtük őt segíteni.

L: Sokat segített oldani a szorongást. „Hogy ne szégyelljem magam mindenért, ami vagyok.”

Mit jelent Tanodásnak lenni? Mit gondolt rólatok a környezetetek?

L&F:

- „Nem tudom szétválasztani a tanárokat a közösségtől, mintha a barátaim lennének. Szeretnék visszaadni valamit, ezért részt veszek pár projektben.”
- „Kilépsz az életbe, de visszajöhetsz. Sokan járnak vissza. Nagyon hálás vagyok.”
- „Te is autista vagy?” /visszakérdés, ha valaki megtudja, hogy idejár/
- „Kinyitották az egész világot a szemem előtt. Megtanítottak boldogan élni.”

Kép forrása: BTAG honlapja

Mióta dolgozik a Tanodában? Mi motiválja a munkában? Volt-e olyan időszak, amikor elbizonytalanodott? Mi segítette át ezen?

„Hív még mindig engem”

„családias, biztonságban érzem magam, jókedvem lesz”

„itt emberi kapcsolatok, biztonság, kreativitás, szabadság van”

„sokoldalúan megmutathatom magam; alakíthatom, amit csinálok; gyorsan telnek az évek”.

Mit tart a Tanoda fő eredményeinek?

- Természetes az ittlét, a Tanoda maga az élet, nincsenek szerepek. Kimondható minden, amit gondolnak és éreznek. Ahhoz közelít, ahogy az embernek lennie kéne a világban.
- Közösség: a család után ez a legfontosabb viszonyrendszer. Kis létszámú tanári kar, fontosak a munkatársak, kicsi a tér, ezért muszáj találkozni. A Tanodát alapvetően a kollégák jelentik.
- „Evolúciós szükséglet” (Szentesi Balázs [cikkére](#) utal): *van egy kis törzsi jelleg, közös értékrend.*
- Egyértelműek a tanári célok: a diákok változnak, elmennek, ezt tudni kell kezelni, egyensúlyt teremteni a kötődésben (elengedés, de a változáshoz kötődésre szükség van).
- Eredmények:
  - gyakran nem látszik azonnal (vagy egyáltalán nem) az eredmény
  - nem futószalag, nem tudják, hogy kivel mi fog történni
  - azon dolgoznak, hogy a tanárok magukból a lehető legtöbbet kihozzák és hisznek abban, hogy ez működik
  - annak ellenére, hogy a konkrét mérhető eredmény az érettségi, a régebben végzett diákok arról számolnak be, hogy az érettségi eltörpül amellelt, amit emberileg itt kaptak (önazonosság, integritás)
  - ez tudatos pedagógiai cél is, hogy jól legyenek együtt tanárok és diákok az iskolában, önazonosak maradjanak és ez a legnagyobb eredmény, ha a fiatalnak tágul a világképe, képes magát elhelyezni a világban, tud nézőpontot váltani („*kudarcnak élem meg, amikor ez nem történik meg*”)

Mennyire tudatos a pedagógiai módszerek alkalmazása ezen eredmények elérésében?

- Stáb rendszere: heti 6 órában tartanak megbeszélést (részánt idő)
  - H 13-16 működtetés, SZE 11-14 esetmegbeszélés, de a diákokon keresztül magukról van szó
  - mindig van lehetőség beszélni
  - a konfliktusok ebben a közös színtérben lezajlanak, nincsenek elvarratlan szálak, kibeszélik a problémákat
  - humor
  - viszonylag kis létszám és kis fluktuáció
  - kompetencia alapon osztódnak ki a szerepek, nincsenek bebetonozva (pl. a heti stáb előkészítésének felelőse változik, de nem kötelező ebben feladatot vállalni, szabad a döntés, és egyre többen vonódnak be; ilyenkor más a figyelem, új szerep >„*rituálé lett*”)
  - bármilyen őket érdeklő témát behozhatnak, ami éppen érdekli őket, vagy játékot

Egységes-e ebben a tanári kar vagy vannak kívülálló, esetleg ellenvéleményt képviselők? Hogyan hozható közös nevezőre a tanárok szemléletmódja és módszertani felkészültsége?

- Tanárok szocializációja: egy folyamat, ezt segíti a stáb és a mentorrendszer
  - olyan a légkör, amibe könnyű beilleszkedni
  - sokat segít, hogy az újak meg vannak szólítva, mit gondolnak a dolgokról
  - mindenki formálja a rendszert, olyan lesz, amilyennek alakítják
  - nincs normatív elvárás, hogy milyenek kell itt lenni, óriási a türelem
  - „ezredik esély”: időt és bizalmat adnak

Van-e kidolgozott módszere a tanárok közti tudásmegosztásnak?

- Pedagógia:
  - módszercsere a tanárok között (megismerjük, hogy ki hogyan dolgozik, hol akadt el)
  - kifejezetten tantárgyspecifikus tudásmegosztás is van
  - megújulás jellemző a hosszú távú folyamatokban
  - kísérleteznek, „mert mindig másra van szükség”

Tudnak-e ki konkrét példát mondani, amikor valamin azért változtattak, mert nem működött jól? Meséljenek erről!

- Innováció:
  - kell hozzá nyitottság
  - egyéni kezdeményezés is lehet, átbeszéljük és a stáb közös döntése alapján próbálnak ki valami újat
  - pl. projektmódszer bevezetése több kudarcon és nehézségen keresztül („egyik legnagyobb ellenzője voltam, agitátornak éreztem magam”); lehetett hátrább lépni az első kudarckok után, de mivel több tanár folytatta, átlendülést adott az a hit és tapasztalat, hogy lehet jól csinálni („mindig leültünk és leszűrtük a tapasztalatokat és módosítottunk”)

Hogyan méri, hogy eléri-e a pedagógiai programban kitűzött célokat?

- szerződéses rendszer:
  - belépéskor egy alapszerződést kötnek arról, hogy hány évig akar idejárni a diák
    - negyedéves vizsgaidőszakos rendszer, melyben vállalásokat tesznek arra, hogy mit végeznek el abban az időszakban
    - projektszerződés az egyéni vállalásokra
    - eseti szerződések
  - a jó szerződésben szerepel, hogy milyen következmények vannak, ezért tudni kell, hogy mi a cél, amit közösen fogalmazznak meg a diákokkal
  - olyan is van, hogy a tanárok kezdeményezik a módosítást, mielőtt „baj lenne” („gondolhatják azt, hogy nem vagyunk következetesek, de nem biztos, hogy tudják, hogy mi a célja ennek”)
  - „fontos, hogy ne kössünk olyan szerződést, amit mi akarunk, de ő nem látja át a lényegét”; „egyre jobban írjuk meg a szerződéseket”> ez is egy tanulási folyamat
  - nincs tipikus eset (pl. egy jól tanuló lány csak azért maradt még egy évet, mert itt jól érezte magát a szociális közegben)
- értékelés:
  - sok szempont szerint értékelnek
  - az év csúcspontja a projektek értékelése (közönség, csoport, önértékelés, tanári visszajelzés)
  - az önértékelés fejleszti az önismeretet (hogyan voltál jelen? stb.), ez lényegében egy coaching folyamat

- mérés:
  - „nincs siker-kudarck lista, hogy egy adott diákot minek tekintünk”
  - beszélgetünk róla és önértékelés van
  - „el sem tudom képzelni, hogy hogyan lehet jól mérni”; „talán azt, hogy a Tanoda karcot ejtett”

Miben szeretnék most fejlődni? Hogyan látják a jövőjüket?

- nemrég újították meg a pedagógiai programot és most ezt az új kerettantervet szeretnék belakni
- lényege a tantárgyközi megközelítés
- a Tanoda rugalmas, mindig az a fő kérdés, hogy hogyan lehet jobban csinálni, útkeresés, változás („ez a fő ismérve a Tanodának”)
- legfőbb cél a folytatás, a változó rendszerek túlélése (kimeneti szabályozás egyszerűbb lenne)

Mi az, amiben szeretnék visszajelzést, megerősítést, de nincs róla elég információjuk?

- mindig jól esik a külső vélemény („pl. Magyarországon ez az intézmény ebben különleges vagy élen jár...”)
- nekem az összehasonlítás nem hiányzik, de hogy milyenek vagyunk, az fontos a külső szemmel
  - mennyire találják meg később magukat a diákok
  - mi segített nekik abból, amit itt kaptak és ez azonos-e azzal, amit mi gondolunk erről (stábon gyakran elhangzik, hogy „az volna neki a segítség...”)

A diákok fókuszcsoportján egyértelmű volt az az önképe, hogy „mi vagyunk a deviánsok” és ez egyfajta értéként jelent meg. Mit gondoltok erről?

- A deviáns kifejezés csak arra szolgál, hogy elfedje a valóságot. Ezeknek a diákoknak ugyanolyan problémáik vannak, mint másnak, csak talán jobban kifejezik itt. Sok a szorongó diák is, sokuknak van elakadása az émben, vagy az akaratban, hogy vigyék előre az ügyeit.

Kép forrása: BTAG honlapja